

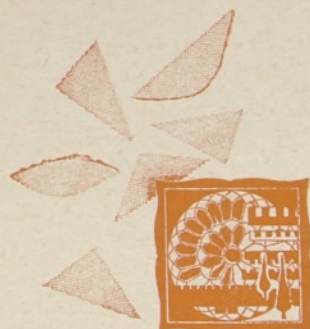

M L A D I K A

LETO II. - ŠTEV. 6

JUNIJ

MLADIKA

1958

6

IZHAJA VSAK MESEC

Uredila

Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Jože Peterlin: Zgodovinska drama devinskega gradu	102
Marija Mislej: Silva	104
F. Gomilšek: Meddobje in vrednote	104
Branko Bohinc: Makov cvet	105
Mirko Javornik: Marija iz sončne dežele	106
Ljubka Sorli: Pesem poletja	107
Branko Bohinc: Na mostu	108
Film	109
Pomenki pod domačim krovom	110
Mirko Mazora: Kje je moj dom?	111
Franc Jeza: Moč ljubezni	112
Martin Jevnikar: Nov vojni roman	112
Glasba	113
Radio	116
Razgledi	118
Za kratek čas	120

Uredništvo in uprava: Trst, Via Trento 2 - Gorica, Riva Piazzutta 18
Poštni čekovni račun št. 11-975

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193

Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

V KOLONIJO?

Moj otrok ima možnosti iti v kolonijo. Tudi lansko leto je bil, a se je zelo slabo počutil. Ni navajen tiste hrane in tudi spat ga ne pošiljam tako zgodaj. Res da se je še precej zdrav vrnil, a mislim, da je le preveč trpel, zato bi ga najrajši obdržala doma. Kaj mi svetujete?

M. Z.

Gospa, na Vašem mestu bi otroka poslal v kolonijo. Ali je to Vaš edinec? Prevdarite, če ga preveč ne razvajate. Naj spremeni hrano, naj se navadi na red, naj hodi vsaj en mesec zgodaj spat (kar je edino pravilno za otroka), vse to mu bo samo koristilo. Bolj zdrav bo, ubogal Vas bo in če se bo vživel in se znašel, bo tudi sam zadovoljen. Dobro urejena kolonija je zelo koristna v vsakem oziru. Bodite veseli, da imate možnost poslati otroka vanjo.

SAMA

Vsako nedeljo srečujem gruče veselih, mladih ljudi, ki se vračajo z izletov. Srečni so in nasmejani. Tudi jaz sem šla nekajkrat s prijateljicami in znanci na izlet, a sem se počutila zelo slabo, kot bi bila sama sredi veselih ljudi. Sama, a žalostna. Zdaj ne grem več v družbo, ker se bojim, da bom pokvarila razpoloženje. Delam prav?

S. N.

Mislím, da napačno. Postali boste čudak, ki se bo vedno bolj družbe izogibal. In vedno teže boste našli pot vanjo. — Če ste se dolgočasili, ste v veliki meri sami krivi. Družba je prijetna samo v toliko, v kolikor to hočejo vsi, ki so ta družba. Če samo čakate, da Vas bodo drugi zabavali, ste egoist. Nekaj časa Vas morda bodo, potem pa se bodo naveličali Vaših »dragocenih« in »smilostnih« nasmehov. Ne smete se čuditi, če Vas bodo počasi pustili. Nasprotno pa Vas bodo veseli in Vas bodo komaj čakali, da pridete, če boste družabni in ljubeznivi. Zato: dobre volje in nasmejani nazaj v družbo! Laže boste živeli.

KAJ MISLITE O VOLITVAH?

Ali ne bi tudi Mladika lahko rekla besedo o zadnjih volitvah?

dr. R.

Ko sem videl poln avditorij pri zaključni predstavi naše Višje realne gimnazije, ko je neznanči Linhartov »Matiček« ogrel in povezal Slovence vseh barv, da je bilo v dvorani res

lepo in ko so bili končno — vsi slovenski listi v Trstu enkrat istega mnenja: da je bil to praznik vseh Slovencev, sem bil vesel. Tako misli še marsikdo.

Z DELA

Delam na polju. Sit sem vročine. Pa me včasih pot zanese na obalo. Tam leži in se dolgočasi toliko ljudi. Ne vedo, kako bi zapravljali čas. Nagnal bi jih na delo. Kaj pravite?

L. R.

Razumem Vaš gnev. Vendar ni upravičen do vseh podrobnosti. Gotovo — socialno vprašanje ni rešeno. Preveč prostora bi porabila, če bi ga hotela tu reševati, pa čeprav le teoretično. Ali pa ste pomislili, da so mnogi tistih ljudi morda delali v tovarni, v zaprašenih prostorih, pa so morda delo končali in so šli na sonce. Morda imajo zasluženi letni dopust, pa so izbrali najcenejše in najbolj zdravo letovanje ob morju, na skalah. Ali pa so uradniki, arhivarji in podobni delavci, ki živijo vse telo v temnih, zaprašenih, zatohlih sobah. Bog ve, kdo še vse. — Vmes so pa lahko tudi delomrzneži, ki ne vedo kaj početi. Pa mislite, da so ti zadovoljni? Bodiva srečna, da nimava časa misliti nanje. Kajti delo mnogo bolj osrečuje. — Tako gledam jaz. Ni s tem rečeno, da se mora eden zgarati in uničiti z delom. Pomagajmo ustvarjati boljši red in boljše socialno urejno družbo. A z optimizmom in ne s stisnjenimi pestmi in stisnjenimi zobmi.

IZPIT

V jeseni imam popravni izpit. A se mi je zgodila krivica. Sklenil sem, da se sploh ne bom javil — rajši ponavljam kot bi me imeli za norca.

L. M.

Studentu se zgodi vedno krivica, če je dobil slabši red, nikdar pa, če je bil predobro ocenjen. Vaše vprašanje je tako neumestno, da Vam ne kaže nanj odgovarjati. Malo se odpočijte (če ste res delali med šolskim letom), potem pa se pričnite pripravljati za izpit in ga dobro naredite!

NEOSNOVANO

S. R. Vaše vprašanje pa je povsem neumestno. To, kar pišete v prvem delu, ni resnično. Zelo ste krivični. Ko boste bolj umirjeni in bolj stvarni, potem Vam bomo odgovorili.

Posamezna številka Mladike stane 100 lir, po pošti 120 lir. Celoletna naročnina (12 številčk) 1200 (1400) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 3 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 3½ dol.

Legendarno okamenela Devinska gospa

Slavko Rebec — pisatelj »Jugunde«

Pisatelj je pri tej drami izbral posebno tehniko: Na rob odra je postavil »barda« to je starega ljudskega pevca, kakor je nekoč hodil od gradu do gradu in od naselja do naselja ter prinašal novice, ki jih je na poti zvedel. Bard v Jugundi pripoveduje zgodbo iz davne preteklosti Devinskega gradu. Povede nas v čas, opiše kraj in potem spremlja dramo do konca. Posamezne slike povezuje ob spremljavi melodije, ki jo izvalja iz strun svojega godala.

Pesem pričinja v svojem preprostem jeziku takole:

*Tam kjer Timav valove svoje
valovom Jadrana v objem pošilja,
kjer morje sinje svojo večno pesem poje
in svojo peno ob pečeh razblinja,
se skala mrka spenja pod nebo visoko.
Na skali grad — pod njim morje globoko...
Grad danes je le razvalina,
a priča še o davni veličini.
Nekdanjih knezov dom, a danes
skovirjev mrk brlog v nočeh temotnih.*

*Pod gradom, nad morjem, pa dviga se skala
iz belega kamna, prečudno podobna
je ženski, odeti v belo tenčico...
Gleda na grad in — kot bi se bala —
se zdi — in da zakriva si lice...*

*Če barčica mala, ko polnoč se bliža
privozi tam mimo, preplašen ozira
se ribič na skalo in krepko upira
se v vesla, hiti do portiča
in ko je na varnem — še bled — se prekriža.
Ker kamen — po ljudski besedi — je priča
o temnih dogodkih, o igri usode,
o grehu, kesanju, brezupnem iskanju
miru onkraj groba...
Prešla so stoletja, že grad je razpadel
in čas že zabrisal je dejstev sledove;
in človek je zlomil davnine okove;
a vendar tesnoba,
ki to karjatido devinsko obdaja
še traja...*

Zgodovinska drama

SLOVENSKI ODER je izbral za letošnjo poletno predstavo dramo SLAVKA REBCA: JUGUNDA — BELA DEVINSKA GOSPA. Tedaj domače delo, ki bo doživelo na slovenskem taboru svoj ognjeni krst.

Slavko Rebec je starosta naših igralcev pri Radijskem odru. Priključil se je skupini kmalu po njegovi ustanovitvi. Radijski poslušalci se dobro spominjajo njegovih likov, ki jih je ustvaril ne malo v teh letih.

Razen tega pa Slavko Rebec tudi piše. Največ za radio. Njegove pravljicne igrice na primer pričajo o Rebčevi izredni fantaziji in poznanju otroške duše. Najmlajši poslušalci so z izrednim užitkom poslušali njegove zgodbe.

Napisal je tudi več dramatiziranih drobcev, nekaj ljudskih iger s prijetno in živo folklorno barvitostjo. Take so na primer njegove »Mandrjarske hlaček«, ki jih je najprej igral Radijski oder, kasneje pa tudi nekateri naši ljudski odri, z velikim uspehom n. pr. na Opčinah. Njegovo folklorno sliko »Vasovanjek« smo pred leti videli na Repentabru. Rebčevi največji drami pa sta »Saturnovi otroci« in »Jugunda — bela Devinska gospa«.

Drama o Jugundi je zajeta iz življenja na naši obali, v davni preteklosti Devinskega gradu, zato bo brez dvoma nas vse zanimala. Povprašali smo pisatelja, kako in kdaj je prišel na misel, da je začel pisati to dramo. Pripoveduje nam:

Ne bi vedel povedati, kdaj in kako se je v meni porodila želja, da se lotim legende, ki govori o znani skali pod razvalinami starega devinskega gradu. Morda v somraku nešteti jutro, ko me je lov s »panolami« na škombre z mojo malo motorno barko privedel mimo čudne skalnate postave, ki je ni izklesala človeška roka in je morda prav zato zapadla legendi. Ali pa zato, ker je vsa legenda nekako povezana z morjem in ji to v mojih očeh daje poseben čar. Človek je namreč lahko zaljubljen v morje...

Ali sloni drama na zgodovinskih dejstvih in kje ste jih našli?

Ni bilo lahko iskanje virov za legendo. Že pri prvih poizkusih iskanja sem moral dognati, da je veliko preveč gradiva na razpolago. In gradivo je tako zelo različno med seboj, da bi človek prav lahko zbral precejšnjo vrsto legend o »beli gospe devinski«. Snovi bi bilo brez dvoma za srednje debelo knjigo. Toda to ni bil moj namen in prav zato mi je bila odvišnost gradiva bolj v zapreko kot v pomoč. Niti v zanesljivih virih, kot sta tržaška zgodovinarja Kandler in Tamaro nisem mogel izslediti enotnosti snovi devinske legende, čeprav Kandler navaja neko »ljudsko« pesnitev, o kateri pravi, da ni znano ime avtorja, ki pa, vsaj za moj okus, prejasno izdaja nedvomni literarni značaj, ki v nečem spominja skoraj na Danteja. Ne smemo namreč pozabiti, da je bil Dante nekaj časa gost na devinskem gradu, baje v času, ko je dokončaval svojo »Božansko komedijo«.

Kar se tiče drugih virov, je bilo očito, da jih je ohranilo do danes ustno izročilo, kar pa pomeni tudi, da jih je vsa dolga stoletja obdelovala in lepšala ali kvarila fantazija tistih, ki ji s svojim pripovedovanjem niso dovolili, da usahne. Pri tem je seveda sodeloval tudi čas in navade in tradicije vsake dobe. Vse je pustilo svoj pečat in kar je še ostalo, se tako oddaljuje od izvornika, da se razne verzije devinske legende ne ujemajo v drugem, kot v dejstvu skale, ki naj bi bila viden dokaz skrivnostne zgodbe na starem devinskem gradu. Vse te verzije ne navajajo imen ali zgodovinskih dejstev. Vse se omejuje na dogajanje, na nekak moralni nauk in na nepojasnjeno strahotnost skrivnostne skale. Zato še danes devinski ribiči obmolknejo v bližini bele skalnate postave.

Točnejši viri zgodbe devinske gospe pa vedo povedati marsikaj o osebnosti drame, ki se je odigrala na devinskem gradu preden (to pravi legenda) se je na obrežju prikazala skalnata postava »gospe devinske«. Te vire sem našel izven vsakih državnih meja. Devinski grad najdemo precej pogosto v nemški literaturi in skoraj vedno si pisatelj ne more kaj, da se ne bi dotaknil devinske legende. In prav v teh virih sem našel izrazitejšo enotnost v opisovanju dogodkov, ki so pozneje postali snov za devinsko legendo.

devinskega gradu

Pri teh inozemskih zgodovinarjih ali pisateljih so navedena točno imena glavnih osebnosti strahotne drame, ki je v osnovi dala povod za razpad visoke plemiške rodbine nemškega rodu, zaradi česar je grad ostal zapuščen in je potem postal razvalina. Tudi doba je pri teh pisateljih precej točno naznačena. Nihče ne navaja letnic, pač pa vemo, da se je drama odigrata v dobi druge križarske vojne. Posebno pisatelj J. C. Heer je v svoji knjigi »Der Wetterwart«, ki je izšla v Berlinu, precej točen v opisovanju dogodkov tedanjih dni na devinskem gradu in navaja precej točna imena osebnosti.

Imena so na vsak način zgodovinska. Le da je Heer iz Ulrika von Tybein napravil kneza, dočim mu drugi pravijo grof. Nekateri navajajo ime Jugunde v italijanski obliki, kar pa je malo verjetno. Jaz sem se držal latinske oblike in samo omilil c v g, kakor je bilo v navadi (in je še) pri mnogih narodih. Druga imena so bolj sporna, kar morda dokazuje, da jih je ustvarila domišljija.

Kako to, da ste slovenskemu ribiču, ki nastopa v drami dali ime Joco? Zdi se malo nenavadno ime.

Ime »Joco« pa morda zasluži posebne omembe. Mlademu ribiču je baje bilo ime Jožef (Joseph). To ime ni redko v devinskih arhivih, vendar pa je njegova oblika skoraj izključno uradna. Komur je bilo ime Jožef, je v Devinu od nekdanj slišal na razne potvorbe tega imena. Danes morda niso redki Pepiji, kar pa ni bilo vedno tako. Ime Jože pa je v ustih italijanskih ribičev, ki so vedno ribarili ob naši obali, zaradi drugačnega fonetičnega pojmovanja naših črk, postalo »Joce«, čemur se je potem priključila končnica »o«, ki je navajala moški spol. Zato sem obdržal to ime.

Seveda je snov moje »Jugunde« povzeta iz raznih virov. Ustna izročila so mi dala prav malo, Kandler in Tamaro kvečjemu opis gradu in divjine ambijenta, drugo sem precej izbirčno povzel iz tujih virov, kjer pa nisem hotel enostavno prevzeti avtorjevo osebno gledanje na stvar. Imenovani J. C. Heer opisuje na primer vso stvar kot nekako logično svetsko dogajanje in spravlja v ospredje geslo »noblesse oblige« grofa von Tybein. Mene pa ni oslepilo dejstvo, da je odšel na boj proti Turkom v sveto deželo. To zame še ne pomeni patenta za plemenitost značaja in kazni, ki jo je izbral za mladega ribiča, je zadosten dokaz o nasprotnem.

In kakšna je etična osnova drame?

Površnemu gledalcu se bo morda zdelo, da je v drami preveč obupa in smrti. Kdor pa bo pozorno sledil predstavi, bo videl, da je bil svet velikaša zgrajen na laži in nasilju. Mlado dekle si je vzel in jo prav tako brezobzirno pustil ter zaprl med zidove, ko mu je tako kazalo. V svojem slavo-hlepju je hodil preko živih življenj. Za to svojo brezobzirnost in egoizem je končno prejel svoje plačilo, ki ga nepričakovano doleti. A tudi Jugundina usoda je tragična, čeprav bi zaslužila lepšo. Njen tragičen konec priča v stoletja o tragiki mladega ženskega srca, ki je zavrženo in zapuščeno prevzel le za ternutek tople žarek ljubezni. In vendar je za to nezvestobo strahotno kaznovano kot nekoč Lepa Vida.

Upam, da je »Jugunda« kolikortoliko organska enota. Zavedam se prav dobro, da bi bilo tu treba drugačnega peresa, vendar pa je treba nekoliko tudi upoštevati, da je bila prvotno moja »Jugunda« namenjena radiu, kar precej omejuje možnosti sproščanja. Za oder sem jo predelal, vsaj tam, kjer je bila potrebna jasnejša slika. Delo je s tem seveda postalo bolj obširno. Da ne pozabim! Moram se zahvaliti Slovenskemu odru, ki se je odločil, da prikaže mojo »Jugundo« na taboru. In iskrena hvala vsem igralcem in sodelujočim.

Jože Peterlin

*Takrat je bilo — tako zgodba pravi —
ko v sveto deželo so vojske hitele,
da Saladina bi zopet pregnale
v Egipt, odkoder je skušal zanesti
Mohameda vero v zibelko krščanstva...
Grof Ulrik von Tybein, gospod iz Devina,
ki šele pripeljal na grad si je ženo,
Jugundo prelepo, grofico panonsko,
od carja dobil je ukaz in vabilo,
da v sveto deželo ga nemudoma spremi.
Grof se odpravi — v popolni opremi —
na čelu krdele pogumnih vojščakov
na galejo se v Trstu še isti dan vkrci.*

*Minevajo leta. Že dvakrat je Božič
in dvakrat pomlad že prišla je v deželo,
na gradu pa dolgčas
zagrinja v pozabo
junake pogumne, ki drzno, ki smelo,
odšli so da branijo sveto deželo...
Jugundina zgodba se tukaj začenja...*

*V stoletje dvanajsto,
naj grad zdaj devinski,
iz tal zopet zraste,
tak kot je videl
grozot polne čase!
Pred nas naj zdaj stopi
Jugunda, bela Devinska gospa!*

*Vsako ve, kdor ob Jadranu prebiva,
da vsako noč, ko zemljo mrak ovija
in mesec blede se za gore skriva,
na morje barke ribiške hité.
Mlad ribič barko mimo skal poganja
in na balkon, tja v line radovedno gleda,
dokler srce mu v prsih mladih ne vzdrti,
kot morská vila se mu zdi prikazen blede,
ki na balkonu nemo v barčico strmi...*

Tu se drama zdaj zaplete.

Tone Mihelič: Devinski grad

Silva

Književno središče zamejskih Slovencev danes ni ne Trst, ne Gorica, ne Celovec in sploh ne Severna polobla, marveč daljni Buenos Aires v Južni Ameriki. Tam se naši rojaki spočiti vračajo na delo, ko mi utrujeni odhajamo na poletni oddih. Kadar mi v severnem poletju počivamo, so oni v južni zimi sredi najživahnejšega dela.

Ze štiri leta se kulturnemu delu v Argentini najbolj načrtno in vsestransko posveča Slovenska kulturna akcija. Izdaja revijo »Meddobje«, znanstveni zbornik »Vrednote« in razne leposlovne knjige, prireja predavanja, gledališke predstave, koncerte, slikarske razstave, razpisuje in podeljuje literarne nagrade. Moči ji daje idealizem, spodbuja jo zavest, da se je moč v tujem okolju narodnostno ohraniti samo z organizirano kulturno dejavnostjo.

Dobili smo 5.-6. številko III. letnika »Meddobja« in 4. knjigo »Vrednot«. Oglejmo si n kratko obe publikaciji, in sicer kritično, ker želimo, da bi bile knjižne izdaje SKA po kakovosti vedno boljše.

S pričujočo dvojno številko je »Meddobje« nekoliko pozno zaključilo III. letnik (1956-57), ki obsega 300 strani. Vtis imam, da je ta zvezek (84 str.) po gradivu nekoliko šibkejši od prejšnjih; tučji umetniških prilog nima. Na začetku beremo Ignacija Lenčka izvrstne »Fragmente o napuhu«, napisane na temelju obširne, pod črto navedene literature. Ta 12 str. dolga razprava je najboljše kar prinaša ta številka. V isto vrsto gradiva spadajo »Razmišljanja ob razgovorih«; Milan Komar v kratkih odstavkih bistro osvetljuje in presoja razne pojave v minulem in sodobnem miselnem življenju. Pavel Krajnik pa v spisu »F. M. Dostojevski« dokazuje zgrešenost Kreftovega poskusa, da bi premostil prepad med velikim ruskim klasikom in revolucionarnim svetom. Leposlovje je zastopano s pesmimi Rafka Vodeba in Milene Soukalove, z dramo (z 2. in 3. dejanjem se končuje Willempartov »Zadnji krajec«) in z dvema Beličičevima črticama, ki pa sta medtem izšli že v knjigi »Dokler je dan«, in sicer predelani in v dokončni obliki. Nazadnje je treba omeniti Debeljakov prevod V. speva Dantejevega »Pekla«. SKA ima na programu izdajo celotne »Božanske komedije«, ki jo je poslovenil Tine Debeljak. To se lepo sliši, vprašanje pa je, ali je prav SKA v tujini poklicana, da si naloži tako breme v sedanjih časih. France Papež ocenjuje Rozmanovo dramo »Roka za steno«, ki smo jo čuli tudi po tržaškem radiu. Marijan Marolt govori o knjigi »Napor«, ki jo je izdala SAZU v Ljubljani in prinaša Steletov esej o arhitekturi in reprodukcije Plečnikovih del. Pod zaglavjem »Kronika« je med drugim ocenjen »Koledar Svobodne Slovenije« za leto 1957. In vendar smo že o božiču dobili isti koledar za leto 1958! Razdalja (zemljepisna in podnebna), ki nas loči od Argentine, ni majhna: čas teče naglo in vsaka zamuda se dvakrat pozna. Urednika revije bosta morala napeti vse sile, da bo »Meddobje« vedno sveže. Jasno pa je, da to ni lahek posel, saj so sodelavci raztreseni po vsem svetu in si služijo vsakdanji kruh v najrazličnejših poklicih.

»Vrednote« so »glasilo delovnega občestva za Slovenski katoliški inštitut«, izdaja pa jih SKA. Četrta knjiga (1957) obsega 120 strani in je med vsemi dosedanjimi najtanjša. Prinaša pet razprav. Med njimi je z našo kulturo najtesneje povezano Vinka Brumna »Krekovo delo v letih 1900-1907« (2., zaključni del).

Silva je stopila v otroško sobo, odprla okno in se približala postelji. Njena šestletna Karla je že spala. Nikogar drugega ni bilo v sobi, le ura na steni je počasi tiktakala. Silva bi jo tako rada še enkrat pritisnila k sebi! Vse to poslednjič. Na stolici pri oknu je zagledala njen črni šolski predpasnik, bel ovratnik, rdeč trak, ki ga je nosila Karla v laseh, bele čevljičke. V srcu jo je stisnilo.

»Jutri odpotujem v Švico in bogve kdaj se vrnem. Morda, ko konča poletna sezona,« je razmišljala. Karla je bila še otrok in tako zelo potrebuje nje. Toda Silva je morala odpotovati, ni mogla več vzdržati. Prihajajoča pomlad je bila zanjo velika mōra, ki jo je tlačila in dušila neprestano po dnevi in ponoči.

Z očmi je božala vsak predmet, vsako najmanjšo stvar, ki je bila v sobi; samo z očmi.

Na otrokovi nočni omarici je zagledala sliko svojega moža, otrokovega očeta. Mraz jo je spreletel po vsem životu. Zavpila bi na glas, pretrgala tisto morečjo tišino, ki je vladala v njeni hiši. Zagrabila bi Borutovo sliko in jo raztrgala na drobne kose, da ne bi ostalo ničesar od njega; kajti laže se je vrniti skozi praznino v preteklost, v minule pomladi.

Toda Karla bi se zbudila. »Kam bi se vrnila, kam pojdem?« je komaj slišno rekla Silva.

Skozi okno je zaslišala ptičje petje, fantje so prepevali in se drli spodaj na cesti. Sosedovi pa so zalivali vrt. Za trenutek se je zazrla v nebo, ki je bilo vse zvezdnato. Oči so se ji zasvetile in na ustnicah se je prikazal trpek nasmeh. Stisnila je otrokovo roko.

Osemnajst let ji je bilo takrat. Oba sta bila enako mlada.

»Silva, vzemi, zate so! Ti ugajajo?«

»Kako lepe šmarnice!«

Tako se je začelo. Dve leti kasneje sta se poročila.

»Borut, se spominjaš, kje sva se poročila? Cerkev je bila tako skromna in majhna, a za naju najlepša.

Ni bilo dosti ljudi; priče so bile, nekaj starih ženic in morda kak otrok. Sama ne vem več. Saj sva želela sama tako, ker nisva hotela, da bi naju ljudje zijali.

Tudi takrat je bil maj. Rekel si, da je v maju nevesta najlepša. Kako sva bila takrat srečna! Preveč sreče je bilo v najinih srcih, da bi trajala. In potem poročno potovanje v Verono, Padovo, Benetke.« Silva je umolknila. Približala se je oknu in v luninem svitu se ji je zazdelo, da vidi Boruta, da ji podaja desnico kot takrat.

Tudi tedaj je bil maj. Z veliko nestrpnostjo ga je tistega dne čakala. Oblekla se je v rumeno majco in črno obleko. Tako je bila oblečena ob njenem prvem snidenju. Videla je, da mu najbolj ugaja v tej obleki. Morala mu je povedati veliko novico, novico, da bo postala mati. Nikoli ne bo pozabila njegovega veselja, ki ga je v tistem trenutku zaživel. Objel jo je in roke so se mu tresle. Odslej dalje je bila v njenem domu še večja radost.

Dobila sta Karlo, punčko. Bila je njuna ljubezen in novo življenje. Karla mu je bila zelo podobna. Imela je enake Borutove oči in on jo je imel neskončno rad.

Leta srečnega zakona so minevala. Nato so se nenadoma razgrnile megle nad njunim domom. Ogenj ljubezni je ugašal. Počasi, počasi...

Borut je začel prihajati domov vedno kasneje. »Opravke sem imel,« ji je zlovolljno rekel.

To se je ponavljalo vsak dan, teden za tednom. Tudi do otroka ni kazal več toliko ljubezni kot prej.

Zjutraj je dal Silvi hladen poljub, pozdrav in odšel. Isto je bilo zvečer.

Ob nedeljah je imel tudi svoje opravke. Odšel je in ga ni bilo ves dan domov.

Silvo je zaskrbelo, ponoči je večkrat bedela, hude slutnje in misli so ji rojile po glavi.

»Kaj pa, če se me je naveličal? Dandanes je vse mogoče,« je mislila sama pri sebi. »Ne, ne more, ne sme biti res. Saj me ima rad še vedno, so le hude sanje.«

A Silva se ni motila. Resnica je bila na dlani. Borut ni čutil več ničesar do nje. Njegove besede so bile mrzle.

»Premlada sva bila, takrat še nisva vsega razumela in morda je tako bolje. Jaz sem še mlad, čemu bi trpel, ko si pa lahko ustvarim drugačno življenje, bodočnost je še vsa pred mano; verjemi Silva, da bova tako oba živela v miru. Zate in za otroka bom vedno skrbel. Ne beli si glave! In če se bova kdaj srečala, se bova pozdravila kot dva znanca in se zopet razšla kot znanca, ki jih srečuješ vsak dan na cesti ali pa v trgovini in nič drugače.«

»Pozdravila se bova kot znanca,« je ponavljala Silva. »Ne bova se pozdravila kot mož in žena, temveč kot znanca.« Ni mogla več vzdržati solz.

Borut je odšel, da odšel, in z drugo žensko si gradi bodočnost, njo pa je pustil samo z bolečino v duši.

Zdaj je bilo konec njenega romanja s spomini v preteklost in žal ji je bilo, da se je na vse to spomnila. Vsak spomin ji je prizadel novo rano in gubo na čelu.

Tedaj se je znova zazrila sovražno v Borutovo sliko, a takoj se je zresnila. Ni ga sovražila. Še vedno ga je ljubila, tudi sodila ga ni. Kajti vedela je, da dela vse brez premisleka, ker se mu je trenutno zahotelo nekaj novega.

Otrok se je v sanjah zasmel. Sklonila se je k njemu in ga nežno poljubila in pokrila z odejo. Odslej bo živela le za otroka. Pojde v Svico, v hotelu bo imela ves dan roke polne dela in pozabila bo na preteklost. Novo moč je začutila v sebi. Vedela je, da ni še vsega konec. Ostanje ji še nekaj, najbolj dragocenega, njen otrok. Otrok bo edina radost na porušenem ognjišču. In tudi — edino upanje.

BRANKO BOHINC

Makov cvet

*Le kdo v ledino pusto je zasadil,
z osatom, trnjem krog in krog ogradil
lep makov cvet?*

*Lepote svest si rdečo glavo dviga,
nasmiha se, pohlep mi v srečo vžiga
ta makov cvet.*

*Z otroško roko že osat odstiram,
skoz trnje bos v čarobni krog udiram
po makov cvet.*

*Utrgam. Roka žalostno omahne,
potrta duša komaj da še dahne:
Joj, makov cvet!*

*Za listom list počasi k tlom odpluje,
med trnje in osat se mi razsuje
ves makov cvet.*

*Krvave kaplje z rok in nog drsijo,
tresoč prsti le betek držijo,
ne makov cvet.*

Ta prikupni in sočni spis zajema malo manj kot pol knjige. Ob strani mu stojita sociološka spisa »Filozofija automacije« Ivana Ahčiča in »Sodobna razvojna stopnja družabnega nauka« Stanka Mikoliča. Prav na meji sodobne slovenske problematike pa je Pavla Krajnika razprava o »Svobodi mesa pri M. M. Tarajevu«. (Tarajev je bil ruski pravoslavni bogoslovec, umrl 1934). Isto bi lahko rekli o Tineta Debeljaka spisu »Iz gradiva o Zaklju Ledinskem«, in sicer posega v našo literarno zgodovino 19. stol., ni pa danes nič aktualen — še zlasti ne za slovensko kulturno emigracijo v diaspori. Saj je znano, da je tej emigraciji nemogoče navezati stik s Slovenijo in je torej izključen — najsi še tako zaželen — sleherni njen dialog s kulturnimi delavci v domovini.

Že večkrat se je čulo vprašanje, kje je meja gradivom v »Meddobju« in »Vrednotah«. Ob obeh publikacijah, ki smo si ju ogledali, vnovič čutimo, da je meja zelo rahla, saj niti to ne drži, da spadajo v »Vrednost« samo dolge razprave. Kakor je po eni strani kulturno delo vidnejše, če ga je več, pa mu je po drugi strani cepljenje sil med razne istovrstne publikacije v škodo, kajti na račun količine — ki je nekaterim, kot kaže, posebno pri srcu — trpi kakovost. Naša emigracija mora težiti predvsem po kvaliteti kulturnega dela, saj vemo, s kolikimi upi spremljajo njeno delo Slovenci v totalitarni državi.

F. Gomlšek

Altistka Marija Bitenčeva

8. junija je imela še mlada altistka Marija Bitenčeva svoj prvi nastop pred tržaškimi občinstvom, potem ko je registrirala celoten program za naš radio.

Mladika sledi slovenskim pevcem in glasbenikom v njih delu, predvsem v njih pomenu v mednarodnem svetu, kamor nosijo slovensko pesem: filharmonija, oktet, razni operni pevci. Tokrat se hočemo muditi pri članici Ljubljanske Opere Mariji Bitenčevi, ki je, bolj kot operna, koncertna pevka, ki prihaja iz šole znanega prof. J. Betetta.

Obdarovana z lepim glasom, ga zna lepo modulariti. Njeno prav posebno stremljenje pa je podati vsako pesem iz srca in tako kot si jo je zamislil skladatelj sam. Tuje ji je vsako formalno in tehnično podajanje, njen ideal je »srčno petje«, če ga smemo tako imenovati.

Vedno nezadovoljna s samo seboj, prežeta z zdravo ambicijo vedno večjega napredka; te njene glavne lastnosti so združene z lepim glasom in resno šolo. Nedvomno se bo znala uveljavljati v življenju. Na mednarodnem glasbenem tekmovanju v Langollenu na Angleškem je dobila prvo mesto. Nastopila je še na BBC ter v angleški televiziji. Po izrecni želji organizatorjev je nastopila tu z jugoslovanskimi pesmimi. Leta 1954 je nastopila na glasbenem tekmovanju v Vercelliju v Italiji. Letos pa ima v načrtu Francijo.

Marija Bitenčeva nosi v vrsti drugih glasbenih umetnikov slovensko pesem po svetu in vsak njen nastop pomeni uspeh zanjo in za slovensko pesem.

D. J.

Planine vabijo

Med prvo božično pošto pred nekaj leti me je presenetilo in še bolj pretreslo pismo, na katero je bil naslov vržen v drobnih, nemirnih, na moč znanih črkah. V tistem pričakovanju polnem času, bi me bil ob njem skoraj prevzelo upanje na čudež, da ni misli nanj takoj pregnal mračen spomin na žalosten obisk v otožni, nepregledni hiši v pariškem predmestju Villejuif, v obupanem domu živih mrtvecev, iz katerega skoraj ni vrnitve.

Tam sem bujno julijsko popoldne leto poprej ure in ure poslušal izmučene, toda še vedno notranjega viharja polne, veleumne blodnje duha enega najbolj darovitih in odprtih slovenskih mladih ljudi v tujini; prijatelja, ki se mu je obetala velika pot bodisi kot politiku, bodisi kot časnikarju ali znanstveniku. Njegovo hlastno, vročično govorjenje, v katerem so se prepletali Kristus, Dostojevski, Nietzsche, Baudelaire in on sam, pa problemi in spoznanja, hrepenenja in strahote, ljubezni in mržnje, prividi in resnice — to njegovo govorjenje je bilo podobno odpiranju neznane, stobarvne in stovonjave rože, katere me je bilo strah. Hudournik njegovega beganja po svetovih, časih, sistemih in spominih je uplahnil ter se posušil v drobno, od jasnosti in zavesti bleščečo se solzo le takrat, kadar mu je moj spremljevalec zašepetal nekaj, iz česar sem razločil samo ime »Maria Sol!«

Med tem bliskovitim, grenkim spominom sem še vedno v pričakovanju čudeža pismo odprl. Zal ni bilo prijateljevo in ni naznanjalo njegovega ozdravljenja, pač pa je bila pod njim podpisana Maria Sol, ki je med drugimi stvarmi pripovedovala po slovensko:

»Ceprav mi niste pisali v Gorico, kakor ste obljubili, se Vas prisrčno spominjam in pošiljam najlepši pozdrav iz Madrida. Gotovo se boste smejali radi moje slovenščine, a prosim Vas, da ji oprostite, ker le na ta način se učim vašega lepega jezika, ki mi je tako drag. Odšla sem iz Gorice prvega septembra in sem bila teden dni v Benetkah in Milanu. Potem sem odšla v Pariz, kjer sem bila okoli mesec dni... nato sem se vrnila domov, ker mi je bilo pretežko pri srcu... Sem že govorila s slovenskimi prijatelji v Madridu o lepih dneh, ki sem jih živela v Gorici in Trstu... Zdaj se mi zdi vse kakor sanje, ker v Parizu se mi je bilo treba zbuditi zaradi grenke resničnosti, ki sem jo tam srečala. V teh dneh bom morda šla v Seviljo. Tam je vedno sonce in mislim, da mi bo dobro... Upam, da mi boste kaj pisali. Zdaj veste, da imate v Madridu iskreno prijateljico...«

Ta pismo je bilo odgovor na najino prvo dejansko snidenje. Toda zaradi usode tretjega človeka, ljubelega meni in njej, sem Mario Sol poznal davno prej, preden sva se srečala. Poznal tako, da bi bil že pred letom dni lahko in zelo rad napisal o njej zaključno zgodbo za eno svojih prvih knjig; za knjigo »o potih in ljudeh« z naslovom »Srečanja z nepoznanimi«, ki se mi je zmeraj zdelo, da nima pravega konca; da v njej manjka srečanje s posebno žensko: lepo, svetlo, tra-

Mirko Javornik

Marija iz sončne dežele

gično pričo in resnico, da za srca in za dobroto ni ne mejâ, ne jezikov, ne ničesar nemogočega...

Toda ker so taki ljudje skromni in tihi, vem, da bi mi Maria Sol to zamerila, kakor se mi zdi, da ji ne bo všeč niti, da sem napisal ta spomin nanjo.

In ker sem jo poznal že dolgo pred snidenjem, me ni nič presenetilo, ko me je tisti sanjavi poletni večer sredi katerega sta na Repentabru Simčičeva, Črtomir in Bogomila doživela svojo usodo, prišla iskat znanca s prošnjo, naj bi šel govorit z neko gospodično iz Španije. Vprašal sem, če ji je ime Maria Sol... Seveda ji je bilo in tako sva bila čez pol minute že sredi pogovora, katerega je kmalu pretrgala ona s pogledom in gibom proti zadnjim ostankom sončnega zatonâ, s katerim morja ni bilo videti, in rekla:

»Črn zamor'c po sivem morju pride,

barko vstavi, praša lepe Vide...«

»Pote, Vida zala, me kraljica španska je poslala...«

A ni Maria Sol poznala iz Prešerna samo teh dveh verzov, marveč vse njegovo delo in njegovo veličino, morda boljše kakor marsikdo od tistih neštetihi Slovencev, ki so si pred pol ure brisali solze ob slovesu v »Krstu pri Savici...«

Maria Sol je mlada španska pesnica, s pravim imenom Maria de Castro. Njeno resnično in njeno pesniško ime je včasih po naključju zašlo tudi v kak slovenski list tukaj, dasi bi njena prizadevanja zaslužila morda česa več. Zastavila si je za Španijo nanavadno in, kolikor je znano, prvenstveno nalogo, da bo svoje ljudi seznanila s Slovenci, posebno pa s slovenskim slovstvom. Španija in španska kultura sta za nas resnična »španska vas«, a stokrat tako je pa s Slovenijo v Španiji. Maria Sol pravi, da je včasih moralo biti drugače, bodisi pri nas, bodisi pri njih, zakaj kako bi sicer mogli zaiti celo v slovensko ljudsko pesem zamorci in Mavri in španske kraljice...

Sama je Slovence odkrila posredno po študiju ruščine in slovenskih književnostih, neposredno pa po slovenskih protikomunističnih emigrantih, ki so se v tujini zatekli študirat v Madrid in Barcelono. Španija je bila namreč — to velja proučariti — prva dežela na svetu, ki je že leta 1946 odprla vrata pregnanim mladim razumnikom iz Srednje in Vzhodne Evrope in jim panudila zavetje ter možnosti za življenje in učenje.

Maria Sol je prve Slovence spoznala na madridskem vseučilišču. Spoznala je v njih nove ljudi, nov, povsem tuj in oddaljen narod, njegovo kulturo, njegovo slovstvo in umetnost ter njune nepoznane lepote. Teško je reči, ali je prva pobuda za to zanimanje prišla iz njene težnje po vsem novem ali iz sočutja z njihovo usodo teh mladih Slovencev. Drži pač, da se je lepega dne začela učiti slovenščine, katero dobro govori in piše, razume pa tako, da je že pred leti začela objavljati v madridskih listih prve prevode slovenskih pesmi in novel.

V tistem edinem razgovoru z njo sem skušal zvedeti čim več podrobnosti o tem njenem, za nas pomembnem delu in o odnevu, ki ga je vzbudilo v španski javnosti, za katero sta slovenski svet in slovenska umetnost bila najbrž precejšnje presenečenje. Doseči kaj takega od nje je kar težavna naloga, ker jač ne mara govoriti o sebi in pa, ker bi rada sama čim več zvedela od nas in o nas. Toda če je španski tisk po

vojni o Sloveniji, o Slovencih, o slovenskih težnjah, o naši usodi, tragiki in boju sorazmerno poročal več kakor pa listi marsikaterega drugega evropskega, nam po izročilu in stikih dosti bližjega naroda, gre nedvomno velik del zasluženja Mariji De Castro. Narodu, kakršen je naš, so tudi neznani prijatelji dragoceni, saj utegnejo kdo ve kdaj in kdo ve komu biti potrebni. Tisto temnooko in temnolaso, skromno in tiho dekle iz Madrida nam je takih prijateljev pridobilo več kakor marsikdo drugi. O tem bi vedeli dosti povedati tisti Slovenci, ki so ji bili vsa ta leta blizu, in bilo bi prav, če bi tako storili.

Maria Sol je takrat na Repentabru zatrdo upala, da bo nam in svojim rojakom že za prihodnji Božič lahko pripravila presenečenje, ki bo kronalo njena dotedanja prizadevanja pri posredovanju slovenske besede in slovenske duhovne lepote Špancem — namreč prvo antologijo slovenske poezije in prvo antologijo slovenskega pripovedništva v španščini. Prevod obojega je že imela pripravljen in tudi zagotovljenega založnika. Njen izbor slovenske pesmi bi obsegal v glavnih zastopnikih obdobje od Prešerna do Balantiča, cvetnik slovenske proze pa pisatelje od Jurčiča do Stanka Majcna, v kolikor sestavljalka ne bi pozneje načrtovala spremeni. Tretje njeno tako delo, ki bilo tedaj samo še v zamisli, pa bi bila antologija najnovejšega slovenskega pripovedništva, za kar pa pesnici, kakor je potožila, manjka virov in vodnikov.

Slovenska pesem in beseda sta prvič v zgodovini stopili v špansko, nam po miselnosti, razvoju in izročilu tako tujo in daljno javnost, maja leta 1950. Tedaj je mladi slovenski publicist France Koren, ki ga je revolucija v domovini s skupino drugih mlajših slovenskih razumnikov vrgla študirat v Španijo, priredil v madridskem klubu »Médina« večer slo-

venski ljudski liriki so izredne, bodisi motivne, bodisi slogovne lepote...«

Po kratkem, a jasnem in temeljitem pregledu ter oceni slovenske književnosti od reformacije do današnjih dni je Koren ta prvi prikaz naše literature pred španskim občinstvom zaključil takole:

»Ta izbor slovenske poezije je nov dokaz, da zanimanje za vzajemno spoznavanje in dojemanje vrednot drugih narodov izvira iz notranjih potreb evropske skupnosti, ki je danes poniževana in zatirana, toda zaradi tega vedno bolj pripravljena na obrambo teh vrednot. Neštete žaloigre ločitev, selitev, pregonov in skrivnostnih izginotij, ki jih je usoda naklonila naši generaciji, nam dajejo še močnejše čutiti zavest o naši povezanosti. Če hočemo biti eno, se moramo poznati... In morda je najkrajša, najlažja pot do medsebojnega razumevanja in poznanja prav pot pesmi. Z njo znajo pesniki povedati tisto, kar drugi ljudje tudi lahko čutijo, pa jih je sram povedati, ali pa jim ni dana beseda.«

Zatem je Maria de Castro brala vrsto svojih prevodov iz slovenske ljudske in umetne lirike ter s tem dala vsebino in krono temu prvemu koraku slovenske besede in lepote v španski svet.

Zanimanje in priznanje občinstva ter kritike je Mario Sol ter njene slovenske prijateljke v Madridu vzpodbudilo, da so začeli misliti na antologijo slovenske lirike v španščini, ki bi zaradi svoje splošne dragocenosti in zaradi osnovne sanjarske ubranosti španskega človeka nedvomno najprej vžgala in zanimala. Težave so bile z viri in z založnikom. Prešerna, Jenka ali Balantiča je ob odhodu iz domovine marsikdo vtaknil v žep ter jih v lačnih in nemirnih urah prebiral po taboriščih, po poteh in službah v Evropi ali kjer koli na svetu — a to je bilo premalo.

Maria Sol, ki je tedaj delala v španskem državnem zavodu za raziskavanja, je pod pretvezo službenih potovanj hodila v Pariz ter v tamkajšnjem »Institut des Etudes Slaves« prebirala slovenske knjige, Grafenaurjevo in Slodnjakovo zgodovino slovenskega slovstva ter »Slovenski biografski leksikon«. Prepisovala je besedila in podatke, doma v Madridu pa prevajala, pri čemer so ji pomagali v začetku Koren, nato pa zlasti Ciril Mejač ter Janez Gostinčar. Kjer koli je srečala kakega kulturnega Slovenca, bodisi v Parizu, bodisi v Rimu, Gorici ali Trstu, bodisi da ga je poiskala po pismih, je skušala dobiti snovi in nasvetov.

Praden je prvima dvema knjigama dala končno obliko, je Maria Sol hotela sama videti breg in morje, ob katerem je hrepenela Prešernova Lepa Vida; hotela doživeti začarano majhnost, v kateri so venele Cankarjeve Hiacinte in druga njegova prosojna bitja; hotela vsaj od daleč čutiti čar gora, pod katerimi so umirali Pregljevi uporni kmetje in trpeli njegovi duhovni; hotela doživeti čudno poezijo kraških gmajin in nerazumljivih voda brez začetka in konca, sredi katerih je kakor ogenj v ognju zgorel Balantič, tako neukrotljivo in tako tragično podoben španskemu Garciju Lorci.

Romala je dva dni po tem neznanem svetu in med temi neznanimi ljudmi, glasovi, svetlobami in zbliževanji — neslišno, skoraj brez besedi, brez patetičnih občudovanj. Sad tega obiska je, da si slovenska beseda po zaslugi čudnih in tragičnih naključjih vojne ter revolucije utira pot tudi v tuji španski svet. Nekoč v bajni dobi smo v pesmi poslali tja Lepo Vido — zdaj prihaja za njo slovenska beseda — po zaslugi Marije iz sončne dežele.

LJUBKA ŠORLI

Pesem poletja

*Tiho valovè pšenični klasi,
veter-godec na piščali gode
in hiti hiti čez zlate prode;
z burkami poljano kratkočasi.*

*Rdeči mak, poletni vasovalec,
ves prešeren kima iz pšenice;
dober dan mu voščijo plavice —
lep na moč je njih občudovalec.*

*V grmu skrit veselo kos prepeva,
mili, drobní slavček z njim tekmuje,
v smrečju drozd za psalme se ogreva.*

*Vsa priroda v himno se združuje,
brez besed mogočno v dan iz dneva
slavna dela božja oznanjuje.*

venske lirike. Dvorana je bila polna, ko da gre za razodetje — kar je španskemu občinstvu ta prireditev tudi bila, saj je iz uvodnih besedi tedaj prvič slišalo besede kakor Slovenec, slovenska umetnost, brižinski spomeniki, Prešeren, Levstik, Stritar, Jenko, Kette, Murn, Cankar, Župančič... Prvič je slišalo ugotovitve kakor:

»Do nastopa protestantizma je ljudska poezija bila poglavita slovenska kulturna manifestacija... V tej poeziji najdemo sledi zgodovinskega speva in junaške epike v slogu španskega Cida ali nemških Nibelungov... A poleg tega dobimo v njej vrhunsko lepoto in čudovito liriko, ki zajema pogosto mitološke motive iz narave, iz verstva, iz vsega človeškega nehanja in trpljenja in še posebno iz ljubezni, nesrečne ali srečne, iz iskanja dveh bitij, ki hočeta v srečo... V tej slo-

Doberdobsko jezero

Na mostu

(Narodni motiv)

Vode pod mostom šume,
ceste v neznano hite.
Midva na mostu sva stala.
Pomniš? Slovo sva tam prvič jemala.
V srcu sem kričal:
»Mati, ostanem doma!«
Misel pokopal na dno sem srca.
V solzah oba sva molčala.

Vode pod mostom šume,
ceste v neznano hite.
Dalja ni naju ločila,
vsak dan bolj vroče midva sva ljubila.
Tebi sem tožil.
»Otrok, pogumno mi stoj,
besnih viharjev nikar se ne boj!«
To si mi takrat pisala.

Vode pod mostom šume,
ceste v neznano hite.
Sama doma si ostala,
ti, ki devetim življenje si dala.
Mati, ne čakaj!
Vse nas pograbil je svet,
most zdaj noben ni med nami razpet.
Sama še v grobu boš spala.

A. Lukežič: Motiv iz Makedonije

KAKO UBITI BOGATEGA STRICA

je nekoliko neokusni naslov komičnega filma, ki smo ga pred kratkim lahko videli v našem mestu. Spada v serijo filmov, pri katerih se takojmenovanemu angleškemu humorju pridruži še bolj ali manj duhovit obešenjaški humor. Ta vrsta filmov nudi režiserjem mnogo priložnosti, da zdrknejo z duhovitosti v banalnost in neokusnost. O gornjem filmu bi lahko rekli, da se je temu že nevarno približal, dasi ne manjka resnično duhovitih prizorov. Vsekakor pa bo ostal pri teh filmih neprekosljivo na prvem mestu nepozabni Alec Guinness v delu »Ladykiller« (angleška besedna igra, ki pomeni bodisi »ženski morilec« kot tudi »osvajalec damskih src«; italijanski prevod »Signora omicidi« je bil torej zgrešen in nesmiseln). Četudi smo ob koncu filma kar gazili čez trupla, je bilo vendar stalno občutiti fin čut za pravilno doziranje duhovitosti in pa neko svojevrstno gracioznost, kar pa o »Bogatem stricu« ne moremo reči.

SLAMNATI MOZ

je drugi veliki film dognanega igralca in režiserja Pietra Germija. Vse njegovo delo preveva neka skrita želja, da bi ne samo prikazal, temveč tudi pomagal preroditi drobne delavske družine, v katerih se svojsko, a z nezmanjšano silo javljajo tudi taki problemi, ki so bili doslej tradicionalno monopol takozvanih »višjih« slojev. Germi je v svojem delu iskren in človeški. Njegov lik nam postane domač. Posebnost pri »Slamnatem možu« je ta, da nastopajo v glavnih vlogah skoraj iste osebe kot pri »Železničarju«. Družina glavnega junaka ima celo ista imena.

Morda misli Germi na celo serijo. Njegov drugi film nikakor ne kaže tistih značilnih znakov nazadovanja, ki se pojavljajo skoraj neizbežno pri vseh filmskih »nategovanjih«. Njegova pot je torej prosta.

UPORNIKI IZ BOSTONA

je ameriški film, ki je pred kratkim prišel na evropski filmski trg. Njegov producent je svetovno znani mojster risanih filmov, Walt Disney. Film prikazuje zgodovino upora proti Angliji, ki se je začel z znanim metanjem čaja v morje in končal s proglasitvijo neodvisnosti Združenih držav. Kritike so se o filmu izrazile zelo pohvalno. Njegova največja vrlina je v tem, da ve, kaj hoče povedati. Film je namenjen predvsem mlajšemu občinstvu; a kot običajno, bo stvar privlačna tudi za odrasle. Ali se niso odrasli tudi pri risankah zabavali kot najmlajši rod? No, kar priznajmo: včasih še bolj...

T. S.

JUGOSLOVANSKO-ITALIJANSKI FILM

Med jugoslovansko in italijansko kinematografijo prihaja do vse tesnejšega sodelovanja. Vardar Film iz Skopja in italijanski producent Luigi Rovere sta se dogovorila za snemanje filma po Puškinovi noveli »Dobrovski«. Snemati ga bodo začeli sredi julija. Glavna igralka bo Rossana Schiaffino, ki bo posebej Mašo. Režiral pa bo Američan William Dieterle.

Italijan Luciano Malerba bo napisal scenarij za film »Velika parada« po nekem delu hrvaškega pisatelja Vladimira Carina. Pisanje scenarija mu je zaupal Triglav Film, ki menda misli posneti ta film.

Papež Pij XII. o kinu

Film zajema vedno širši krog in vedno bolj osvaja ljudske množice. Zato je razumljiva skrb, kakšne filme podjetja izdelujejo. Film ima neverjetno sugestivno moč na ljudi, posebno na mladino. V neštetih primerih vidimo, da je film slabo vplival na mladino, da je moralno propadla. Zato je razumljivo, da Cerkev posebej skrbi, kakšne filme vrte v kinodvoranah.

Izraz te velike zaskrbljenosti je tudi beseda, ki jo je napisal sv. Oče.

V Parizu so se vršili študijski dnevi Mednarodnega katoliškega kino središča. Sveti oče je naslovil na predsednika in udeležence posebno pismo, v katerem je podal nekaj smernic, ki naj vodijo sodelavce te ustanove.

Sveti oče priznava pomembno in zaslužno delo, ki ga ta ustanova vztrajno opravlja s tem, da seznanja katoličane s problemi kina, ki naj spoštuje verske in moralne vrednote. *Dobri filmi med množico*: to je predmet obravnav na teh študijskih dneh. Važno je vprašanje, kako zagotoviti uspeh moralno dobremu filmu, opogumiti filmske proizvajalce v to smer. Premalo je, da dobre filme ceni določena elita ljudi. Treba je, da se javno mnenje izrazi v njegov prid, da film v kino dvoranah doživljajo mase ljudi. Film danes ogroža televizija in v mnogih državah grozi kriza filmski proizvodnji, ki zaskrbljuje filmske proizvajalce. Sveti oče spremlja delo študijskih dni in želi, da bi vse razsvetljeval in vodil krščanski duh. Filmske industrije ni mogoče motriti le s trgovske plati, kajti to ni enostavno blago, temveč je hrana razuma, šola duševnega in moralnega oblikovanja.

Katero pot naj hodi filmska industrija, da si bo ohranila zaupanje najširših mas? Filmska industrija se ne sme pustiti voditi trgovskim vidikom, ker film ni navadno blago temveč duhovna hrana ter šola duhovnega in moralnega oblikovanja. Iz spoštovanja moralnih načel, umetniških virov in v vrednotenju pravega človečanskega bogastva se morajo kinu odpirati nova in svetla pota. Vsi, ki se bavijo s filmsko proizvodnjo naj imajo zaupanje v zdravo pojmovanje občinstva. Občinstvo je sposobno, da podpre vse vrste filmov, ki s svojo lepoto in plemenitostjo zares vzgojno vplivajo.

Toda zdrav sprejem filma si mora film pripraviti sam z vzgojo občinstva, ki ga mora naučiti, kako ceniti prave vrednote, ki se izražajo v filmskem jeziku. Treba pa je preprečiti pogubni vpliv določene propagande, ki razpihuje strasti in nezdravo radovednost.

V moralnih načelih, v umetniških virih ter v vrednotenju pravega človečanskega bogastva se filmu odpirajo nova svetla pota. Zato naj imajo proizvajalci polno zaupanja v zdravo presojo občinstva.

Tako govori papež Pij XII. tistim, ki naj skrbe za dobre filme.

JERAS POPISUJE...

To povest mi je pripovedovala neka starejša, prijetna gospa. Smisla zgodbe mi na koncu ni bilo težko spoznati. Menim, da bo povest v »Mladiki« našla svoj pravi okvir. Naj pripoveduje gospa:

Z mozem sva leta in leta živela v lepem miru. Hranila sva se zmerno, ne bo odveč če povem, da je bil moj mož s tečno, enostavno, toda izdatno hrano vedno zadovoljen. Resda moja kuhinja ni bila najmodernejša, štedilnik je bil pač na drva. Podedovala sem ga po svoji materi. Kdo pa je v njenih blagih časih mislil na elektriko, na plin na... tako imenovane »avtomate«? Kdo...? Zal so možje vir napredka! Tudi mojega moža je lepega dne obsedlo. Brez besed je šel v banko, dvignil najin težko prihranjen denar ter kupil — zamislite si starino — kupil je čisto nov, bel, moderen avtomatični štedilnik. Ko so ga pripeljali, sem osupnila, mož pa je bil ves iz sebe. Potil se je v radostnem navdušenju ko je odnašal stari štedilnik v drvarnico in ko je pomagal strokovnjakom, da so postavili novega... Potem šele me je objel ter pojasnil:

»Mučila si se dovolj! V najinih visokih letih se bova hranila brez trdega dela.«

»Razumi me prav,« sem odvrnila, »kako naj se priučim kompliciranim vijakom, svetlečim gumbom, zvoncem in številkam in... in...«

»Kaj enostavno!« je vzkliknil. »Na primer: zavrti prvo stikalo!«

Ko sem se nagnila do stikala, sem ga slišala: »Prižgala se je zelena luč!«

»Rdeča,« sem odgovorila. Res se je zablistala rdeča luč.

»Čakaj! Prižgati bi se morala zelena luč. Tako sem bral v navodilu.«

»Že mogoče, prižgala pa se je rdeča.«

»Ne bi se smela,« je dejal in sedel. »Ne bi se smela!«

Seveda se ne bi smela. Tekel je po mehanika. Ta je zmajal z ramami ter končno ugotovil napako. Medtem ko je popravljaval »avtomat«, sem pri sosedu skuhalo kosilo za tri. Povabila sva k mizi tudi mehanika. Mož je postavil na mizo steklenico in še preden sta jo spraznila, je vedel vse, kar zadeva najin avtomat. Navdušen je bil celo mehanik; dokler nista izpraznila druge steklenice, ga sploh ni bilo spraviti iz hiše. Naslednji dan je bila nedelja. Zjutraj sem zamesila testo ter nato naročila možu: Naravnaj štedilnik za kolač. V redu, je odvrnil, le za hip pogledam v navodilo. Pričel je študirati... Po dveh urah je vprašal:

»Ali je testo že vzhajalo?«

Nejevoljno sem potrdila: »Dve uri zjutraj, vsega skupaj štiri ure.«

Dvignil je glavo ter očitajoče pripomnil: »To je zelo važno! Koliko maščob je v testu?«

»Kakor običajno.«

»Koliko, vprašam? Povej natančno v dekgamih in v miligramih.«

»Poiskala bom recept.« Tri četrte ure sem ga iskala. Ugotovila sem nato, da sem najbrž porabila sedem dekagramov in 5 miligramov surovega masla. Moj mož je medtem preračunal število rozin v potici. Dobil je vse zelene podatke in ugotovil: »Račun stoji na glavi! Testo je vzhajalo dozdej že pet ur in tabelo moram sestaviti znova. Praksa dela mojstra! Osnova naj bo 6 ur vzhajanja, kajti račun mi bo vzel najmanj eno uro dela...!«

Obesili so mreže in odšli domov

NAŠA GOVORICA

Ustavimo se pri takem izrazu, ki že na prvi pogled priča, od kod je in kam naj se spet spravi. Za njim se pa v slovenščini skriva celo bogastvo izrazov. Sva d'accordo? Smo d'accordo? Ah, mi se zmerom najdemo d'accordo... Če se ravno ne najdemo d'accordo, se pa stavimo d'accordo... Ali ni tako res? Eden popusti malo, drugi malo, pa smo hitro d'accordo!

Kadar smo v zadregi za slovenski izraz, ponavljamo tujega.

Najprej gre za italijansko reklo: »mettersi d'accordo«. Po naše pa se to glasi:

— veliko preprosteje in enostavneje: zediniti se, domeniti se, sporazumeti se.

Ne bomo torej govorili več: »smo se stavli d'accordo! Sporazumeli smo se! Zedinili smo se! Skratka: domenili smo se! Prej je imel vsak svoje mnenje. Potem smo se domenili, da sprejmemo vsi enega. — Zedinili smo se!

To uro sem porabila, da sem pri sosedu skuhalo kosilo. Bila je nedelja, mehanik je bil najbrž zdoma. Ko sem se vrnila v kuhinjo, je mož bled od razburjenja pokazal list papirja.

»Cloveška genijalnost nima meja!« je rekel. »Kje je pekač?«

»Naj ga prinesem? Bom lahko spekla kolač?«

»Preberi podatke: Potrebne so tele operacije: 1. odpri spodnjo pečico, 2. postavi pekač v prekat rimska dve v višino dveh stopinj, 3. naravnaj osrednje stikalo na številko 4,7, 4. sklopi avtomatsko ročico, 5. ko ugasne rumena žarnica, izklopi transformator in 6. ko bo zazvonila električna ura, kar se bo zgodilo po 8 minutah in 40 sekundah, bo potica pravilno spečena.«

Upravna sva po njegovem računu ter sedla h kosilu. Nalašč sem opazovala uro. Preteklo je bilo devet minut... deset minut... enajst... Tedaj je vstal moj mož in se zaskrbljeno približal štedilniku. K sreči je eksplodirala pečica še preden ga je dosegel! Strahovit pok pa je privabil precej sosedov. Ko sva se opomogla, se je moj mož prijazno posmehljaval prestrašenim gledalcem ter še ves črn dejal:

»Nič posebnega, dragi sosedje. Lahko mi pomagate; v drvarnici imam odličan štedilnik in rad bi ga prinesel v najino kuhinjo. Opekline...? Kje neki... še prej bom nacepil drva in potem... potem si bom najbrž res obvezal roki!«

O letošnji modi

Vsaka sprememba v modi vzbudi pozornost med ženskim svetom, posebno še, ako prinese nekaj novega, kar se popolnoma oddalji od prejšnje mode. Takoimenovana »linea sacco«, ki se je pojavila v letošnji pomladi, je taka novost. zbudila je precejšen hrup med svojimi predstavnicami — ženskami, ki se niso morda nikdar prej ločile v tako nasprotujoča si mnenja. Na eni strani imamo tiste, ki vneto zagovarjajo »lineo sacco«, na drugi pa tiste, ki se zanjo niti najmanj ne navdušujejo, ampak jo imajo za neokusno, za neelegantno. Na sredi imamo pa tretje, ki bi jih lahko imenovali nevtralne, ker se zanjo niti ne navdušujejo, niti je ne obsojajo. A o teh smemo reči, da jih je pičlo število, saj ima večina žensk svoje mnenje o modi.

Nekateri so mnenja, da se mora elegantna ženska oblačiti po modi. Toda ali je res vselej lepa in okusna? Ali ni morda kdaj malce pretirana, morda celo smešna? Naj ji torej tudi tedaj sledimo?

Sodeč po velikem številu žensk, ki sledijo letošnji modi, moremo reči, da je ta žela precejšnji odobravanj med svojimi predstavnicami. Ni moj namen zagovarjati jo, niti obsojati: vsaka ima svoje mnenje, ki ga bo pred drugimi vneto branila. Koliko je pa obleka »sacco« elegantna in lepa pa naj vsaka zase sodi. Eno ostane neizpodbitno: ženska je elegantna, ako je njena obleka resna in narejena po okusu. Saj se prav v obleki pokaže njen značaj, njena moralna vzgoja in estetski čut.

O letošnji modi pa lahko rečemo, da se bo verjetno ohranila malo časa. Dvignila je precej prahu in hrupa, kot ga dvigne vsaka novost, a prvotno navdušenje se kmalu poleže in ženska se navadno vrača h klasičnim, a vedno lepim oblikam v modi.

Miranda Zafred

MIRKO MAZORA

Kje je moj dom?

*Iz tega vrvenja,
hrupa in trenja
grem truden domov.*

*Tam, kjer me čaka
rodni moj krov,
spet bom potrkal,
moči se nasrkal
za borbo k zmagi.*

*Pa kje, moj dom, si ti?
— Sanja le vse žive dni!
In kje so moji dragi? —*

O mešalcu

Gospodinja, ki ima mešalec (Mixer ali frulin) pa čeravno najpreprostejšega tipa je treba čestitati. Vse gospodinje, ki ga imajo si pa niso na jasnem zakaj vse ga lahko uporabljajo. Njegova uporaba je brezmejna in zato navajam nekaj načinov, ki bi bili morda lastnicam mešalcev nepoznani.

Prežganje, ki se je zgrudvalo postane svilen o če se ga v mešalcu zmeša. Enako lahko trdim o krompirjevem pireju in pireju iz stročnic.

Puding narejen v mešalcu postane bolj penast in po množini ga je tudi več. V mešalcu mešanemu osnovnemu pudingu lahko primešamo razno sadje, kakav, stopljeno čokolado, kavo, različne sokove, orehe, rum in podobno. Tako dosežemo pudinge z različnimi okusi.

Odlične so mlečne pijače, katerim primešamo zgoraj navedene dišave in v poletnem času dodamo še košček ledu. V mešalcu zgotovimo tudi razne ponarejene majoneze, za krompirjevo solato ali pa mesne in ribje jedi. Ta majoneza ni samo cenejša od prave, ampak jo mnogo hitreje napravimo in je lažje prebavljiva. Zmeša se skuta, olje, sol, rumenjaki, limonin sok, gorčica, vse to po okusu. Tako dobimo odlično majonezo.

V mešalcu zmešamo testo za omete in palačinke, ki je odlično. V njem pretlačimo oziroma zmeljemo marmelade, zmešamo doma pripravljene likerje ali pa tudi goste juhe in enolončnice.

Važno je le, da je mešalec po vsaki uporabi brezhibno očiščen.

Adela Messesnel

Ljubezen — temelj krščanstva

V juniju obhajamo praznike, ki razodevajo neizmerno božjo ljubezen do nas ljudi: sv. Rešnje Telo, binkošti, praznik Srca Jezusovega. Sv. Janez je zapisal: Bog je Ljubezen. Bog ni trd Gospod, ki bi samo prežal na človeka, da bi ga sodil za vse slabo, ki ga je zagrešil, marveč je dobri Oče, ki mu hoče dati iz polnosti svojega življenja. Najbolj je pokazal svojo ljubezen do nas, ko je poslal svojega Sina na svet, da nas je odrešil. S svojo očetovsko ljubeznijo vodi življenje posameznikov in narodov.

Če Bog tako gleda na človeka, potem ni razloga za kakšno črnoglednost. Res je, da smo k slabemu nagnjeni, ker smo pod postavo izvirnega greha, ali pri sv. krstu smo bili prerojeni v otroke božje in smo prejeli moč, da moremo gospodovati svojemu poželenju.

Krščanstvo uči resnice in zapovedi, ki urejajo naše razmerje z Bogom. Čeprav so neizpremenljive, vendar niso samo nekaj abstraktnega, ampak globoko segajo v naše življenje. Naša vera je kakor božji kvas v človeškem testu, je kakor božji kvas v človeško-božje življenje.

Naša Cerkev ni samo ljubosumna čuvarica resnice in trdna obramba proti zmotam, ampak je tudi najboljša usmerjevalka življenja za vse, ki so dobre volje. Papež ne daje samo zapovedi in prepovedi, marveč je skupni oče in vladar, ki se zanima in skrbi za vse. Cerkev je organizirana ljubezen.

Pri krščanskem življenju ne gre samo za to, da se izogibljemo greha, odstranjujemo napake, da ne pobijamo, ne krademo, ne preklinjamo..., ampak še mnogo bolj, da delamo dobro, utrjujemo v sebi kreposti, izvršujemo dela ljubezni.

Apostolsko delovati se ne pravi samo braniti vero in Cerkev, se boriti proti zmotam, ampak pridobivati ljudi za resnico, za dobrotu, jim pomagati, da bodo postali boljši.

Pij XI. je nekoč dejal: »Katoličani se prepogostokrat preveč umikajo nazaj. Boje se vsega, zlasti česa novega. Zaupati morajo v pomoč Sv. Duha, ki Cerkev vodi, in imeti vero v tisto bodočnost blagoslova in milosti, ki jo hoče uresničiti v dušah«.

Jože Prešeren

V zadnjem desetletju smo dobili več romanov z vojno snovjo. Vojna leta so bila za slovenski narod tako usodna, razgibana in epsko bogata, da bodo pisatelji še dolgo zajemali iz njih. Toda dosedanja dela so bila prepojena s partizanskim gibanjem, premalo pa so se ozirala na narod kot celoto. V tem pogledu je prijetna novost novi vojni roman Stanka Kocipra: **Na božji dlani**. Roman je proti koncu lanskega leta izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu.

Kociper spada v srednji rod slovenskih pripovednikov in je doslej izdal dve igri (**Zasad** in **Sentjurjevski provizor**), en roman (**Goričanec**) in knjigo črtic (**Mértik**). Novi roman **Na božji dlani** prikazuje prva dva meseca nemškega vladanja v slovenski Prlekiji (od 6. aprila do 22. junija 1941). Nemci so razbili jugoslovansko vojsko in zasedli severno Slovenijo. Oblast so prevzeli nemško usmerjeni ljudje, ki so se že pred vojno pripravljali na ta korak. Nova oblast je vse ljudi popisala in zdravniško pregledala, konec maja pa je začela množično seliti vse, ki jim niso bili všeč. Ene so poslali v Srbijo, druge v Slezijsko, tretje v koncentracijska taborišča. V nekaj tednih je bila Prlekija »počiščena«, postala je »nemška pokrajina«, kakor je naročil sam Hitler, in ljudje so začeli živeti v novem redu.

Pisatelj je to usodno razdobje v življenju preprostih Prlekov dobro zajel in obdelal. Roman je neke vrste tragedija, ki se klasično zapleta, doseže ob preseljevanju višek in se naglo razplete v katastrofo. V prvem delu prevladuje razočaranje nad polomom Jugoslavije in nad novimi oblastniki. Višek ob preseljevanju je poln tragike, ko ljudi nasilno trgajo od domov dedov in pradedov in jih skoraj gole pošiljajo po neznanem svetu. Zadnji del preveva strah: strah pred novimi oblastniki, strah pred sočlovekom, strah pred življenjem.

Roman zajema življenje v celoti, vso vas oziroma celo Prlekijo. To je odlika tega dela, ker iz njega spoznamo, kako se je vsem Slovincem godilo. Se posebej pa je Kociper poglobil usode nekaterih posameznikov. Najlepše je razvil usodo Hrgovega Petra in njegove družine: žene Mimike, sinčka Frančka in stare matere. Izselijo jih v Srbijo in pisatelj jih spremlja od domačega praga do Užičke Požege, kjer jih spuste z vlaka, da si uredijo življenje, kakor vedo in znajo. Tu umrje Mimika, a tudi Franček je bolj mrtev kot živ; isto velja za staro mater.

V Nemčijo spremlja pisatelj peka Tuškovega Jožka in učiteljico Vukovo Miro. Jožek se na prisilnem delu kmalu ponesreči, Mira pa se izgubi v Veliki Nemčiji. Poleg kmetov in učiteljev nastopata tudi akademika Kotnikov Janko in Poljančev Ivek. Prvi je pisatelj sam in torej zagovornik pisateljevih nazorov, Ivek pa je komunist in ob njem Kociper kaže, kako so se komunisti že prve mesece vojne pripravljali na revolucijo.

Na božji dlani je realistično verna slika tedanje slovenske stvarnosti in v tem je pisatelj uspel. Manj zadovoljuje oblikovna stran, ker je pripovedovanje včasih preveč raztegnjeno. Proti koncu prehaja v polemičnost ob dnevnih geslih. Včasih je tudi preveč naturalističen (Mirino slovo od zaročenca in Iveka, Frančkova dovilja, prizori okrog zdravniškega pregledovanja ljudi itd.). V splošnem pa je roman uspel in ga bodo ljudje radi brali kot dokument tedanjih težkih dni.

Martin Jevnikar

Povest iz časa naselitve Slovencev

Tipala je otroku čelo in ročice, prisluškovala njegovemu težkemu dihanju in vonjala njegovo sapo. Skušala mu je pogledati v grlo, pa ni hotel odpreti ustec. Nazadnje se ji je le posrečilo, da mu je razklenila ustnici in mu pokukala v usta. Videla je, da ima jezik in nebo vneta in belo pikčasta. Vedela je, da je to huda in nevarna bolezen, ki mnogokrat prinese otrokom smrt. Tudi ona jo je imela, ko ji je bilo deset let. Spomnila se je, kako so ovijali v mokre, ožete prte in ji dajala piti vroče lipove čaje in mleko z medom in žafranom.

Poiskala je staro in ji skušala z znamenji razložiti, kaj bi bilo treba storiti. Starka jo je nezaupljivo in skoro sovražno gledala. Magona se je potrpežljivo trudila, da bi ji pojasnila svojo misel, a videti je bilo, da je stara ne razume, ali pa je morda ni hotela razumeti. Magona se je obupano nasmehnila in ponudila otroka starki, da bi ga podržala in da bi sama zmočila kak lanen prt, ki so se sušili na grmovju, in ovila otroka vanj. Otrok je žalostno zajokal, ko ga je dala iz rok, in stegal ročice po njej. Stara ji ga je nevoljno izročila. Morda je bila že nekoliko ljubosumna na mlado deklo, ki si je znala tako hitro pridobiti otroka. Morda pa ji tudi ni zaupala, ker je bolj verjela v moč lastnih zdravilnih zvarkov.

Magona je poklicala Secundino in ji naročila, naj zmochi kak prt in ji ga prinese. Secundina je pohitela s prtom k bližnjemu potočku, ga namočila in ožela ter pritekla nazaj. Bila je vesela, da lahko kaj naredi za svojo prejšnjo gospodarico. To ji je bilo v tolažbo. Nagrnili sta na kup nekaj suhega listja, razgrnili po njem svoji ruti ter naglo previli otroka v mokri prt, nato pa ga še zavili v toplo pregrinjalo. Slovenski dekli sta od strani opazovali njuno početje. Ko sta videli, kaj počenjata novi dekli, sta ju tekli tožit starki, ki je prihitela vsa razburjena. Pahnila je proč Secundino in iztrgala otroka Magoni. Deček je začel jokati, dekli sta kričeli in starka je sovražno gledala Magono. Tej je bilo težko. Ni vedela, kako naj razloži stari ženski, da bo to otroku koristilo in da ga lahko samo to reši. V svoji nemoči se je grizla v ustnice, da bi premagala jok.

Tedaj se je zaslislalo naglo konjsko peketanje. Pri vozu se je ustavil visok črn konj. Gorazd je naglo zdrsnil z njega, privezal konja za ročico voza in stopil k ženskam.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal.

Starka mu je nekaj razburjeno dopovedovala. Gorazd je razgrnil ogrinjalo, potipal mokri prt, pobožal otroka po potnih laskih in ličecu, nato se je z dolgim, vprašujočim pogledom ozrl v Magono. Videl je njen žalostni obraz in njen vznemirjeni, mili izraz ga je morda prepričal. Mirno je nekaj dejal materi, nato je prijel otroka, ki je stezal ročici po Magoni, in ga izročil mladi laški ujetnici. Pokazal je z roko slovenskima deklama, naj se odstranita, in onidve sta brez besede ubogali. Magona je olajšano segla po otroku in ga stisnila k sebi. Gorazd jo je prijel za nadlaket in jo za hip podržal, kakor da bi rad nekaj povedal mladi ujetnici, ko ji zaupa otroka. Toda ker ni znal njenega jezika in je vedel, da ona ne razume njegovega, jo je samo rahlo stisnil. Ona pa je vendar razumela, kaj ji je hotel povedati. Hvaležna in pomirjena se je ozrla za njim, ko je prijel mater za roko in jo odpeljal proti vozu. Bila je prva prijaznost, ki jo je doživela v ujetništvu.

Začutila se je kljub vsej nesreči, ki se je ta dan zgrnila nanjo, nekoliko potolaženo. Tiščala je otroka, ki se je že umiril, k sebi in mu začela spet potihem prepevati vse otroške pesmi, ki jih je ve-

dela. Pri tem so njene tople solze kapljala na lička otroka, ki je kmalu zadremal.

Sonce se je že dotikalo gozdnatih vrhov na zahodu, njej pa se je zdelo, da še noben dan, odkar je živa, ni bil tako dolg. Vedela je, da ga ne bo nikoli pozabila. Vedno bo težil njen spomin kot mora. Bala se je bodočnosti in zaželela si je, da bi umrla. Sinoči ob tem času je bil oče še živ, se je spomnila, sedela mu je v naročju, on pa ji je prigovarjal, naj se ne boji, in ji pripovedoval o materi. Potem je odšla v cerkev, on pa je v vestibulu pričakoval mestne imenitnike, ki so se začeli zbirati na posvet. Mesto je bilo še svobodno, četudi v strahu, in nič ni kazalo, da bo tako kmalu vsega konec. Zdaj pa se je vzdigoval na tisti strani črn dim v nebu in včasih je začutila v nosu oster duh po pogorišču in zaslišala zamokkel hrup pijanih barbarov, ki so slavili zmago. Želela si je, da bi bilo vse samo sanje in da bi se prebudila in našla vse kakor prej. A vedela je, da bdi in da je resnica. Zaželela si je, da bi umrla. »Kje si zdaj, oče?«, je pomislila. »Vzemi me k sebi!«

Potem se je spomnila mrtve matere. »Pridi po mene, svojo deklico, mama!« je na tistem prosila. Prišlo ji je na misel, da bi se ubila, a kako? Morda bi jo barbari ubili, če bi poskušala zbežati, in to bi bila morda je najlažja in najhitrejša smrt. Toda potem je to misel zavrgla. Bilo je greh tako misliti. Sonce je bilo že zašlo in rahel, svež veter, ki je zavel od planin, ji je pobožal lica in njej se je zazdelo, kakor da sliši iz njegovega rahlga šepeta v vejah smrek tih očetov glas, ki ji prigovarja, naj bo pogumna in naj se ne boji, kakor ji je prigovarjal še sinoči. In dete v njenem naročju je zdaj mirno spalo in se pritiskalo z vročim ličecem k njenemu licu. Bilo je tuje življenje, ki ji je bilo zaupano, da ga varuje, in začutila je odgovornost in nežnost do tega drobcenega bitja. Toliko ljubkosti je žarelo iz dečkovih kuštravih plavih las in njegovih od vročice razgretih ličk ter navihanega, še čisto otroško topega noska, da ji je ganilo srce. Začutila je, da ji je Bog poslal na pot tega otroka, da bi ji bil v tolažbo. Saj si je vedno želela imeti takega otroka, vedno se je rada igrala z otroki in na tistem si je bila želela, da bi imela kdaj prav takega plavolaščka s prav takim topim, mehkim noskom, ki bi se ploščil ob njena lica, in z drobcenimi zalitimi ročicami. A lička tega otročka so žarela v zli rdečici in ob pogledu na njegove drobne, shujšane ročice, ki so mu počivale v pogrinjalu in na katerih je zdaj pa zdaj v spanju zganil s prstki, jo je boleče in hkrati sladko stisnilo pri srcu. V kako čudnih in nesrečnih okoliščinah se ji je prav ta želja izpolnila!

»O Mati božja, daj mi prenesti mojo bolečino! Naj že kmalu mine ta dan! Potolaži me in daj mi poguma, da ne bom omagala in obupala!« je na tistem molila.

Tedaj se ji je zazdelo, da otrok težje diha. Začel je v spanju stokati in se zvijati. Prestrašila se je, da bi ne umrl. Doslej še ni bila pomislila, da bi ji utegnul umreti v naročju. Postal jo je strah ob tej misli. »Moliti moram, da ne bo umrl«, se je spomnila. Začela je vneto na tistem moliti, medtem ko je nosila otroka sem in tja in ga skušala pomiriti z učkkanjem. »Obljubiti moram kaj Bogu, da ne bo umrl«, ji je prišla na misel navada, ki so jo imele ženske v očetovi hiši in v vsem mestu. »Kakšno zaobljubo moram napraviti!« Toda kakšno? Cerkev ni bilo več, da bi obljubila sveče ali kakšno dragocenost na oltar Matere božje. Cerkvi ni mogla ničesar več darovati in duhovnike so barbari najbrž ubili.

»Obljubiti moram nekaj, kar mi bo težko«, je pomislila. »Nekaj, česar ne bo lahko izpolniti, ker zahtevam veliko, zahtevam od Boga to človeško življenje, saj bi se mu z veseljem odrekla, če bi mogla.

»Oh, obljubiti moram, da se ne bom vdajala obupu«, je pomislila. »To je zame zdaj najtežje. Ne bom več toliko mislila na svojo nesrečo. Mislila bom na to, da je tudi tukaj Bog nad mano, da je tudi nad temi barbari in da se je vse zgodilo po Njegovi

KOMORNI KONCERT SPM

Slovenska prosvetna matica je priredila v sredo, 28. maja, v svojih prostorih v ulici Machiavelli komorni koncert, na katerem sta izvajala violinist prof. Karlo Sancin in pianistka prof. Mirca Sancinova tri sonate baročnih skladateljev Corellija, Veracinija in Händla.

Pred koncertom samim je predavatelj v nekaj besedah seznanil občinstvo z glasbeno umetnostjo baročne dobe in še posebej s sonato ter s skladatelji, ki so ustvarili dokončno obliko sonate v štirih stavkih.

Podobni stilni koncerti so bolj redki in morejo seveda zanimati samo ljudi z neko določeno glasbeno izobrazbo.

Pri vseh treh sonatah nismo občudovali virtuoznost, ker niso bile tehnično nadpovprečno zahtevne, ampak predvsem podajanje, ki je bilo v vseh otenkih izrazito in lirično; kajti pri tej glasebni obliki skoraj prevladujeta spevnost in liričnost nad polifonskim elementom. Umetnika sta občuteno podala značaj različnih stavkov in ustvarila kontraste, ki so značilni za sonato tiste dobe. Morda jima je to uspelo še najbolj pri Veracinijevi in Händlovi sonati.

Koncert je nudil lepo doživetje in oba umetnika sta žela velik uspeh.

Marij Maver

ZAKLJUČNI NASTOP SOLE GLASBENE MATICE

Kot vsaka glasbena šola, je pokazala Tržaška Glasbena Matica v svojem zaključnem nastopu v Avditoriju 8. junija svoje dobre in šibke moči. Med mladimi učenci so nekateri, ki mnogo obetajo s svojim talentom; navajamo samo nekaj imen: Zarko Hrvatič, Zarko Uršič, Učka Ščuka, nočem pa seveda podcenjevati tudi drugih.

Prijetno presenečenje večera in najboljša točka je bil nastop altistke Marije Bitenčeve, ki je zapela tri pesmi: Pavčiča, Vilharja in Simonitija. O njej poročamo na drugem mestu.

Markantna točka večera glasbenih učencev je bil koncert za godala s Purcellovimi, Händlovimi in Cvetkovimi skladbami.

Na koncu je nastopil še orkester in zbor pod vodstvom Oskarja Kjuderja. Vzdrževati orkester pomeni za tržaške Slovence zelo težko stvar. Potrebne so razne moči za dopolnitev in to stane, zato so vaje omejene, nastop izpade seveda nepripravljen. Te misli so nas obdajale ko smo poslušali zbor in orkester.

Dirigent Oskar Kjuder se nam je zdel tokrat precej nervozen in malo prisoten samemu sebi. Zato ni ta nastop pomenil zanj noben napredek.

O solistih pa moremo prav malo napisati, ker je bil njih nastop neznan.

Program se je končal s Smetanovim odlomkom.

Čudim se zakaj ne da Glasbena Matica na spored dela slovenskih avtorjev, ki so bili tokrat zastopani samo z eno skladbo Cvetka.

Orkestru in dirigentu želimo v prihodnje lepše uspehe.

Dušan Jakomin

NA POČITNICE

Solska poslopja so drugo za drugim onemela. Le tu in tam še prihajajo nekateri učenci zaskrbljeno k izpitu. Še nekaj dni, pa tudi teh ne bo. Vse se že odpravlja na počitnice. Nekateri s starši, drugi k sorodnim ali znancom kam na deželo, v planine, mnogi naši otroci pa bodo tudi letos odšli v kolonije.

Kolonije! Koliko naših otrok bo deležnih kolonij?

Podprefekt, gospod dr. Pasino, nam v razgovoru pojasnjuje:

Program predvideva, da bomo poslali v kolonije 7129 otrok, in to zneske skupno 213.870 dni, ki jih bodo preživeli otroci v kolonijah. Ugodili smo skoraj vsem prošnjam in letošnje število prekaša celo lansko — rekordno, ko je bilo deležnih 6895 otrok oskrbe v kolonijah. Letos bodo razne ustanove, ki jih je 12, priredile kolonije v 27. krajih. Razdeljene pa bodo te kolonije na dnevne in stalne.

Zanima nas, koliko bo vse to stalo.

Gospod podprefekt nam je pojasnil, da je predviden za to znesek 79 milijonov lir. Krit bo s prispevkom ministrstva, ki bo nakazalo 60 milijonov lir, ostalo pa bodo dodali še generalni vladni komisariat ter posamezne dobrodelne ustanove.

Slovenske kolonije organizira tudi letos Slovenska Vincencijeva konferenca, ki bo letovala v Agordo, Slovensko dobrodelno društvo, ki pripravlja letos kolonije v Nabrežini, in SLOKAD, ki bo popeljalo svoje otroke v Rigolato.

Zelo smo veseli, da bodo naši otroci deležni predvsem gorskega zraka. Tja bo tudi odšlo največ naših otrok. Oba kraja sta izredno lepa. Slovensko dobrodelno društvo je imelo navadno svojo kolonijo v Devinu in je bila to naša edina morska kolonija, važna predvsem za otroke, ki jim je zdravnik predpisal obmorski zrak in kopanje. Žal pa letos popravljajo v Devinu šolsko poslopje in bo morala zato kolonija letos imeti svoj sedež v Nabrežini. Vendar tudi od tam ni daleč do morja.

Našim malčkom želimo, vesele in zadovoljne počitnice in da bi se vrnili iz kolonij rdečih ličk, zagoreli, pa čvrsti in zdravi. V naših bomo pa tako ves čas pri njih.

RAZGOVOR Z NAGRAJENCEM BIENNALE

V Trst se je vrnil slikar *Lojze Spacal*, ki je dobil na Biennali nagrado za grafiko. Svečanost je prenašala tudi italijanska televizija. Tudi urednik naše slovenske tržaške radijske postaje, *Mitja Volčič*, ki smo ga že ponovno omenjali v reviji kot odličnega reporterja, se je srečal z njim. V intervjuju mu je *Mitja Volčič* zastavil nekaj vprašanj, kot:

Kaj pomeni, gospod profesor, za umetnika nagrada na beneški bienali?

To je najvišje priznanje, ki ga lahko dobi umetnik. Nagrada na Biennali lahko dobi vsakdo samo enkrat v življenju. Komisija, ki razdeljuje nagrade, je sestavljena iz strokovnjakov iz 36 dežel in je zato nekakšna garancija za resnost sodbe, ki jo izreče. Tudi zato je nagrada v Benetkah najbolj zaželeno na svetu.

volji.« Spomnila se je, da ji je oče mnogokrat tako govoril in da se je tudi sam ravnal po tem. Nikoli ni obupaval. Sprejemal je stvari mirno, še bolj mirno kakor stoiki, o katerih se je učila, ker je veroval v višji smisel nesreče in ne samo v njeno neizogibnost in v človekovo dolžnost, da jo dostojanstveno prenaša.

»Ljubi Bog, reši tega otroka, daj mu živeti, naj se veseli življenja in odraste v mladeniča in moža, naj užije vse tisto, kar mu lahko nudi življenje. Jaz pa Ti obljubim, da ne bom več obupavala in ne bom več dvomila nad modrostjo tega, kar Ti storiš. Ne bom si več želela smrti, ampak se bom trudila, da bom živela pogumno in tako, kakor Ti želiš.« je obljubljala na tihem.

Nehote je prisluhnila vase, kakor da pričakuje, da bi zaslišala odgovor v svoji duši. In res ji je bilo, kakor da ji je dušo razsvetlil svetel žarek in pregнал iz nje temo obupa. Obšlo jo je, kakor da ni več sama v nesreči, ampak da bdita nad njo tudi duhova matere in očeta, in v tistem šumenju smrek v večerni sapi in v prvih zvezdah, ki so se prižgale na nebu, je začutila topel dih božje pričužnosti. Nenadno se je začutila potolaženo in mirnejšo. V hipu jo je obšlo kakor vizija bodočega življenja. Začutila je, ne da bi se tega z mislijo zavedla, da življenja ni konec ne zanjo in ne za mnoge, ki so živeli z njo vred v njenem mestu in na tej zemlji. Nadaljuje se in se bo preneslo v bodočnost. V duši se ji je zganilo kakor skrivnostno sladka slutnja, da bo nekoč še vse dobro in lepo in da bo lahko spet občutila srečo in veselje, da bo lahko spet ljubila življenje. Ta občutek jo je čudno ganil, da so ji prišle solze v oči.

Nekje blizu je zahrzal konj in grebel po mehki gozdni zemlji. Od oddaljenih vozov je bilo slišati zategle in zaskrbljene klice žensk; verjetno so klicale spat otroke, ki so se porazgubili v gozdu. Od ognjev je zadišalo po pečenem mesu in močniku. Nekje je zajokal otrok. V gozdu je kukala kukavica in daleč nekje je zateglo mukala krava. V vsem tem je bilo polno življenja in nekaj sladkega in mirnega, kar je bilo v ostrem nasprotju z grozotami, ki jih je bil prinesel ta dan. Bilo je, kakor da je pljusknil v večer topli pomladni val življenja in odplaval najhujšo, neznosno grozo.

Dekle se je prijetno zdrznilo v tem čudnem občutju. A ko je otrok spet zastokal v njenem naročju, ji je nanadno prišlo na misel, da ni krščen. A če bi le umrl? Kaj, če Bog ne bo hotel uslišati njene prošnje? Ni dvomila, a vendar je začutila, da je dolžna nekaj storiti. V bližini je veselo žuborel čez kamenje potoček, kjer je prej Secundina zmočila prst za otroka. Magona se je približala potočku, kjer ni bilo nikogar več, počenila, zajela čiste in hladne vode v dlan ter jo scedila iz dlani otroku na čelo. »Krstim te v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha«, je zašepetala. Spomnila se je, da mu mora dati tudi ime. »Kakšno ime naj mu dam?« je pomislila. Potem se je spomnila na očeta in zašepetala:

»Cupitus! Cupitus boš! Cupitus Borut!«

Stisnila je otroka k sebi in se v temi nasmehnila. Bilo ji je slovesno pri srcu. Začutila se je skoro srečno in za hip je pozabila na vse drugo, kar ji je težilo dušo. Prevezla jo je ganjenost in v sebi je začutila sladko čustvo, kakor da se je pravkar njej sami narodil otrok, ki ga je držala v naročju. Pritisnila ga je k prsim, da je začel v spanju zamahovati z ročicami in jo udaril po obrazu. Ta dotik je bil prijeten in krepak; iz njega je zagotovo začutila, kakor po čudežno navdihnjeni slutnji, da bo otrok živel in da bo odslej njen. Nihče ne bo slutil, kako sta povezana med seboj, le ona dva bosta čutila to sladko, skrito, nerazdružno vez med seboj.

»Magona! Magona! Gospodarica!« jo je klicala Secundina od voza.

Magona se je napotila preko jase z otrokom v naročju, ki je spet mirno zaspal, z ročico na njenem obrazu.

Nekje v gozdu pa je kukala kukavica, kar naprej.

* * *

Bila je prva noč v ujetništvu. Magona je le malo spala. Nekajkrat ponoči je vstala in menjala otroku mrzli obkladek ter mu dala piti nekaj požirkov toplega mleka. Včasih je zadremala poleg Secundine na slami, ki je bila pregrnjena s kožo, a skrb za otroka jo je kmalu spet vzdramila. Poslušala je mirno in enakomerno Secundino dihanje in starkino rahlo smrčanje, poslušala hrzanje konj, ki so bili privezani v bližini, njihovo kopanje s kopiti in daljni hrup Slovencev, ki so obhajali zmago s plesom in petjem, a vse se ji je zdelo čudno nerealno in se ji je prepletalo s podobami iz sanj, v katerih je spet doživljala občutja in dogodke svojega prejšnjega življenja. Prehod med obojima pa kakor da se je čisto izdubil iz njenega spomina iz njenih sanj. Kadar se je vzdramila, se je s težavo spomnila, kje je. Edina resničnost je bil otrok poleg nje v košari. Zdaj pa zdaj je napol v spanju stegnila roko in potipala, če je pogrnjen, in prisluhnila, če diha. Nato je pomirjena spet zadremala, dokler je ni prvi otrokov nemirni gib spet vzdramil. Vendar je upala, da mu je bolje. Nič več ni bil tako vroč in tudi dihal je lažje, kot se ji je zdelo. Vedno spet je začela na tihem moliti zanj. Molila je tudi zase in za očeta, a včasih je zmedeno in trudno dolgo ponavljala isto besedo, dokler se ni spet izgubila v sanje.

Slovenski dekli sta spali na drugem vozu, a najbrž sta šli tudi onidve plesat z bojevniki na čast veliki zmagi, ker sta jo proti jutru vzdramili, ko sta se z glasnim smehom in pogovorom vračali od nekod. Med njun smeh so se mešali moški glasovi. Potem je spet zadremala.

Moralo je biti še po polnoči, ko je je vzdramil hlad kakor od prepilha. Vzpenila se je na komolec in segla z roko po otroku. Ko ga ni otipala v košari, se je v hipu popolnoma vzdramila in planila kvišku. Pri tem se je zadela v moško postavo, ki je sklonjena ždela v vozu. Prvi hip se je prestrašila, a je takoj nagonsko začutila, da ne more biti drugi kot otrokov oče.

»Pst!« je zašepetal.

Sedla je na ležišče in molčala. Bila je hladna noč in rahlo je drgetala od mraza, pa tudi od utrujenosti in živčnosti. Zunaj je bilo svetlo od mesečine in v njenem rahlem sijaju, ki je prihajal skozi odgrnjen vhod voza, je razločila, da drži mladi slovenski poveljnik otroka v naročju.

»Stegnila je roki, da bi mu ga vzela, in on ji ga je dal.

»Je boljši?« je vprašal.

Ni ga razumela, a je čutila iz glasu njegovo upanje in skrb. Deček je res mirno dihal in se tudi ni zdel več tako vroč.

»Oh, bolje mu je«, je rekla in tudi on je razumel iz mirnega tona njenega glasu, da je otroku bolje. Čutila je, da se je zganil od veselja. Stegnil je roko, da bi morda še enkrat pobožal otroka, a se je zadel v temi v njeno ramo. Prijel jo je in stisnil. Morda je mislil, da jo je rahlo, a ona je nehote zajecala od bolečine. Zašepetal je nekaj, kakor da se opravičuje, in zlezal skozi vhod. Slišala je, kako je skočil z voza. Nato je zagrnil vhod, da je izginil svetli krog mesečine in je v vozu spet zavladala nepredirna tema.

Magona je položila otroka nazaj v košaro in še enkrat namočila prt v lonec vode, ki si jo je pripravila, ga ožela in previla otroka, ki se niti vzdramil ni. Nato je legla nazaj in končno trdno in pomirjeno zaspala.

Ko se je zbudila, je bilo v vozu še vedno mračno, toda skozi špranje je sijal dan. Vhod je bil še zagrnjen in tudi otrok je še spal v košari, a Magona je vendarle imela občutek, da mora biti že precej pozno. Slišala je glasove konj in ljudi zunaj in vse tiste neštete nedoločene in komaj zaznavne šume, ki so tako značilni za pozne dopoldanske ure. Oblekla se je in odgrnila težko kravjo kožo, ki je zastirala vhod v voz. Zunaj je bil res velik dan. Moralno je biti celo že proti poldnevu, ker so starka, slovenski dekli in Secundina kurile v bližini velik ogenj, nad katerim je visel kotel, zraven pa se je pražilo na ražnju meso. Obračala ga je Secundina, ki se je razveselila, ko je zagledala Magono.

Vi ste imeli profesor Spacal letos obilo uspehov na svojih razstavah na severu: v Stockholm, v Oslu in še v Muenchnu. Toda: ali ste upali, da boste v letošnjem letu doživeli tako priznanje, kot je nagrada na tej svetovni razstavi likovnih umetnikov?

Vsak umetnik upa, jaz sem bil v svojem pričakovanju še toliko bolj gotov, saj sem bil že pred štirimi leti, na predzadnji Bienali, glavni tekmeč za nagrado v grafiki.

Zdi se mi, gospod profesor, da je bil pretekli teden najuspešnejši v vašem življenju ali pa vsaj najbolj bogat na nagradah. Ali se motim?

Ne, imate popolnoma prav. V soboto sem namreč dobil sporočilo, da sem dobil tudi na prvi trienali barvne grafične umetnosti v Sviči drugo nagrado, edini izmed udeležencev iz Italije.

Slovenci smo veseli uspeha svojega umetnika in mu iz vsega srca čestitamo.

SVETOVNO NOGOMETNO PRVENSTVO

Nogomet je vsekakor najbolj razširjena športna panoga. V Evropi in Južni Ameriki je prava nacionalna igra v večini držav. Toda to igro poznajo tudi povsod drugod po svetu. Prav zato je jasno, da vzbujajo svetovna nogometna prvenstva med športniki velikansko zanimanje. Tudi letošnje prvenstvo lahko zato proglasimo za glavni športni dogodek leta. V ilustracijo navajamo, da sledi dogodkom na Švedskem po tisku, radiu in televiziji nekaj sto milijonov ljubiteljev igre z usnjeno žogo.

Doslej je bilo na sporedu pet svetovnih prvenstev. Na prvem, leta 1930 v Montevideu, je zmagal Urugvaj. Zanimivo je, da se je tedaj Jugoslavija uvrstila v finale, kjer pa jo je Urugvaj premagal z visokim rezultatom 6:1.

Stiri leta kasneje so se zbrali najboljši nogometaši sveta v Rimu. To pot so tudi Italijani krepko izkoristili prednost domačega igrišča in osvojili najvišji naslov.

Na poslednjem predvojnem svetovnem prvenstvu leta 1938 v Parizu so Italijani ponovno osvojili ponosni naslov svetovnih prvakov. V njihovi enajstorici je tedaj igral tudi dr. Fani.

V letih 1942 in 1946 svetovnih prvenstev zaradi vojne in njenih posledic ni bilo.

Prvo povojno prvenstvo leta 1950 je poskrbelo, da se je nogometni pokal ponovno preselil iz Evrope v Južno Ameriko. Urugvaj je v Sao Paulu izenačil uspeh Italije in tako že drugič osvojil naslov svetovnega prvaka.

Najbolj senzacionalno je bilo prvenstvo leta 1954, ki se je odvijalo v Bernu. Glavni favoriti za končno zmago so bili do tedaj skoraj nepremagljivi Madžari. Toda zgodilo se je veliko presenečenje: v finalu so jih premagali Nemci in to celo potem, ko so Madžari že vodili z 2:0.

Letos pa je Nemčija v polfinalni tekmi s Švedsko izgubila z 3:1. Zaradi tega ji preostane le malo upanja za 3. mesto, kajti tudi Francozi so se izkazali letos za izvrstne nogometaše; izgubili so le z Jugoslavijo in pa polfinalno tekmo z Brazilijo, ki bo zaigrala finalno tekmo s Švedsko ter tako verjetno postala letošnji svetovni prvak v nogometu.

Drago
Stoka

Vloga radia v naših družinah

Danes si skoraj ne moremo misliti družine brez radia. Čeprav se socialno bori za vsakdanji kruh, si vendar želi razvedrila, zabave, vzgoje, razgledanosti... Če si sama ne more nabaviti aparata, je kakor koli povezana s sosedi in tako sprejema radijski program.

Le malo bolje stoječa družina pa ima svoj aparat. Že v zgodnjih jutranjih urah se oglasi glasba iz njega. Prvi, ki se zbudi, ga prižge. Potem navadno zveni vse jutro. Gospodinja ob dopoldnevih išče nove postaje in izbira najboljši spored.

Prav ob tem pomislimo na televizijo, ki ne more v tem primeru tekmovati z radijem. Gospodinja ne bi ničesar naredila, če bi gledala na televizijsko polje. Tako pa pospravlja, šiva, kuha in obenem posluša.

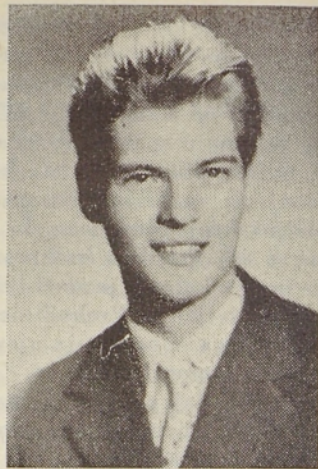
Žal, da ima naša postaja malo dopoldanskega in pozno popoldanskega programa. Zjutraj zaključijo oddajo ob 8.30, opoldne pa ob 14.45. Edino ves sobotni popoldan oddaja. Zdi se, da je to izredno dragocen čas in da bi ga moralo naše radijsko vodstvo čim bolj izrabiti. Gospodinja lika, pomiva, delavec ima sobotni popoldan prost, sploh je družina precej doma, bolj kot morda v nedeljo, ko odhaja na sprehod. Zato bi morda kazalo prenesti nekaj govorjenega spreda, ki je v zadnjem času zares bogat, prav na sobotni popoldan.

Radio je zavzel v naših družinah zares važno mesto. Njegova vloga, razvedriti poslušalca, stopa v vlogo važnega obveščevalca, prosvetnega in tudi idejnega oblikovalca. Zato je program in skrb zanj tako važna.

Domače pesmi zvone po domovih in opaziti je, da se teh naši poslušalci sploh ne naveličajo. Ob lepi besedi se uče pravičnega jezika, ki je v splošnem dober, le v poročilih uide včasih kaka napaka. Zelo pa je važno, da je postaja izbrala dialogični način predavanj. Suhoparno predavanje bi malokdo poslušal. V prikupnem pogovoru pa in spremljane misli z glasbo, to pa poslušalca pritegne.

Dramske oddaje so postale najmikavnejše za naše družine že več let. Ne samo odraslih, tudi otrok ni mogoče od njih odtrgati.

Ne dvomimo, da bo tudi v počitniških dneh postaja opravljala svoje važno poslanstvo v naših družinah. V vročih dneh postavimo aparate na okno in ob večerih nas zabava. Brez radia bi nekaj velikega manjkalo v naših domovih.

LIVIO
VALENČIČ

je pred kratkim postal radijski napovedovalec. Ko se veselimo njegovega napredovanja mu želimo na novem mestu mnogo uspeha. Zal pa nam je, da smo ga izgubili kot zelo dobrega igralca predvsem mladostnih, plemenitih in lepih podob, ki jih je ustvaril precejšnje število.

Skupščina Radijskega odra je na izpraznjeno mesto izvolila **Dragota Stoko**, ki je že prejel od oblasti dokumente, ki daje — kot doslej — vsej igralski skupini značaj radijskih poklicnih igralcev.

GLAS S TIROLSKE

Gospod **Dušan Pertot**, naš znani tenorist in nekdanji član Radijskega odra, živi s svojo družino že več let v Innsbrucku v Avstriji, nastavljen v tamkajšnji operi. Zivo pa je še vedno povezan z našo radijsko postajo in s Trstom sploh, saj je tukajšnji rojak in ves predan slovenski kulturi in lepoti naše besede. Daleč od nas, piše z velikim veseljem in ljubeznijo kdaj pa kdaj tudi za našo postajo. Pred nedavnim smo oddajali njegovo dramatizirano zgodbo v nadaljevanjih o **Matiju Sandorfu**. Oddaje je poslušal in pisal o tem pismo, ki bo zanimalo gotovo tudi ljubitelje naših radijskih oddaj. Zato ga objavljamo.

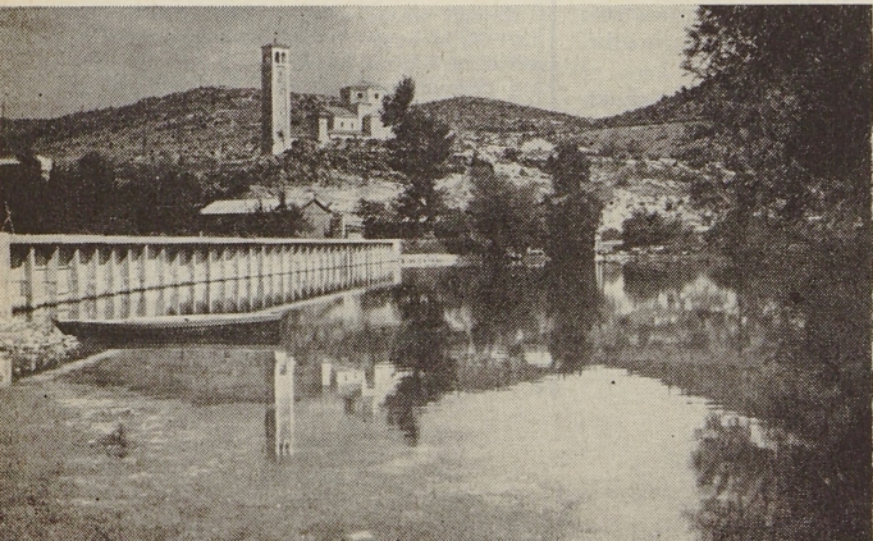
Innsbruck, 29. maja 1958

Dragi! Prosim, da bi vsemu Radijskemu odru povedali mojo zahvalo za uspelo izvedbo Matije Sandorfa. Razen prve oddaje sem poslušal vsa nadaljevanja. Seveda je sprejem na tako daljavo dostikrat bolj slab, toda pogosto zelo dobro slišim oddaje tržaškega radia. Posebno zadnjo oddajo Sandorfa sem zelo jasno slišal. Sandorf je bil res tak, kakor sem si ga predstavljal: odločen, do prijateljev plemenit, v maščevanju neizprosni. Tudi Sarcany je v glasu dobro zadel brezmejno zlobnega človeka. Posebno pa sem hvaležen glasbeniku za opremo. Našel je res odlično ustrezajoče glasbene vložke, ki so se prilegali vsakokratnemu razpoloženju. Povejte mu, prosim, to.

Upam, da bo našel glasebnik prav tako posrečeno glasbo za mojega **Janeza Žbogarja**, ki bo na sporedu, kakor mi pišejo, 12. julija. Janez Žbogar je zgodovinska oseba in izredno zanimiv lik nenavadno nadarjenega Slovence iz Napoleonove dobe. Kakšna škoda, da je končal kot razbojnik! Ta oddaja mi je posebno pri srcu in ne dvomim, da jo bo Radijski oder prav tako odlično izvedel kot do zdaj. Iskrene pozdrave!

Dušan Pertot

Pogled na Štivan

RADIJSKI PROGRAM ZA MESEC JULIJ

VSAK DAN

Začetek oddaje ob 7.00, nato: Svetnik dneva (sestavlja dr. Lojze Škerl), Dnevni jedilnik (sestavlja prof. Adela Mesesnel).

Poročila ob 7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 in 23.15. Dnevni pregled tiska ob 14.30. V svetu kulture (urejuje Franc Jeza) ob 12.45.

VSAKO NEDELJO

Kmetijska oddaja (pripravlja dr. Iv. Baša) ob 9.00; ob 10.00 Prenos sv. maše iz cerkve sv. Justa s pridigo g. kapl. Petra Šorlija; ob 12.00 Vera in naš čas (urejuje g. kapl. Stanko Zorko); ob 13.00 Kdo, kdaj, zakaj? (urejuje Mitja Volčič).

OSTALI GOVORJENI SPORED (Odgovorni urednik Ado Lapornik)

V juliju je na sporedu 27 opoldanskih predavanj z različnih področij.

NEDELJA ob 17.00 **Novela tedna** (urejuje dr. Josip Tavčar). Slede si: Slavko Grum: Beli azil; Alfred Hedenstjerna: Veliko ogledalo tete Luize; Anton Čehov: Čevljar in hudič; Aleksander Puškin: Pogrebnik.

Če študent na rajšo gre - mladinska počitniška oddaja (vodi Drago Stoka) ob 19.15. (Začne 13. julija).

Narava poje v pesmi (urejuje prof. Lojzka Peterlinova) ob 21.30. Izbor iz lirike po motivih kot slede: Tiho prihaja mrak; V zanko smo se ujeli vsi, mesečina jo je stkala; Zvezde hite čez visoko polnoč; Vzhajaj, vzhajaj, zlato sonce, zlat pripelji s sabo dan...

PONEDELJEK ob 19.15 **Radijska univerza**: nekaj o surovinah.

Mala literarna oddaja v drugem odmoru opere.

TOREK ob 18.30 **Z začarane police** 1. in 8. julija, nato ob sredah ob 18.30).

Zdravniški vedež (posvetovalnica dr. Milana Starca) ob 19.15 (1. in 8. julija, nato ob sredah ob 19.15).

Širimo obzorja ob 19.15: 15/7: Tehnika ustvarja nov svet (Vodna sila), ing. Miran Pavlin; 22/7: Mladi državljani (Cives-Tatti - Saša Martelanc); 29/7: Tehnika ustvarja nov svet (Elektrika), ing. Miran Pavlin.

Obletnica tedna ob 21.00: 1/7: Giacomo Leopardi - 160 let rojstva (dr. Boris Tomažič); 8/7: Ferdinand Zeppelin, 120 let rojstva (ing. Miran Pavlin); 15. jul.: Rembrand van Rijn - 350 let rojstva (prof. Jože Peterlin); 22/7: Aleksander Dumas ml. - 155 let rojstva (M. Javornik); 29/7: Začetek okupacije Bosne in Hercegovine - 80 let (dr. B. Mihalič).

Ruska miselnost in Zahod ob 22.00: 1/7: Človek pred smrtjo - Lev. N. Tolstoj (Leonida Gancikov - Franc Jeza); 8/7: Človek pred usodo - Nikola Berdjaev (Leonida Gancikov - Franc Jeza); 15/7: Aleksander Puškin: »Dva slovanška brezdomca« (F. Benedetič); 22/7: Literatura v sovjetski zvezi - Kaos preobrata (F. Benedetič); 29/7: Tragedija poetov (F. Benedetič).

SREDA ob 19.15 **Šola in vzgoja**: 2/7: Koristno izrabimo počitnice! (prof. Iv. Theuerschuh); 9/7: Nasvidenje! (prof. Iv. Theuerschuh) - konec oddaj čez poletje. — **Zdravniški vedež** (od 16. julija dalje).

ČETRTEK ob 18.30 **Širimo obzorja**: 3/7: Tehnika ustvarja nov svet - o nafte (ing. Miran Pavlin); 10/7: Mladi državljani (Cives-Tatti - Saša Martelanc).

Ilustrirano predavanje ob 21.00: Zgodovina odkrivanja sveta (Mirko Javornik), 24/7 konec cikla. — 31/7: Malo znane ljubezenske zgodbe iz svetovne zgodovine. 1: Abraham iz Harar (piše Franc Jeza).

Sodobna književnost in umetnost ob 22.00: 3/7: Vojeslav Mole - Ruska umetnost (prof. Jože Peterlin); 10/7: Eduardo de Filippo: Kantata lihih dni (dr. Josip Tavčar); 17/7: Sodobna skandinavska poezija (Franc Jeza); 24/7: Iv. Cankar - Deveti zvezek izbranih spisov (prof. Vinko Beličič); 31/7: Današnja kinematografija (dr. Josip Tavčar).

PETEK ob 19.15 **Znanost in tehnika**. Ob 22.00 **D. Alighieri: Božanska komedija** - Pekel (XXI-XXIV spev). Prev. dr. Alojzij Gradnik, recitacija prof. Jože Peterlin, uvodna razlaga dr. Janko Jež.

SOBOTA ob 16.00 **Radijska univerza**: Zgodovina nastanka mest v Italiji.

Sestanek s poslušalkami (urejuje Marjanca Lapornikova) ob 19.15.

DRAMSKO — GLEDALIŠKI SPORED (Odgovorni urednik ing. Boris Sancin)

Dama v zelenem (Geno R. Senečič, prevedel Fr. Zupan), veseloigra v 3 dej.: 2. julija ob 21.

Dolga noč na avtocesti (M. Casacci, prev. M. Javornik) kriminalna enodejanka: 5. julija ob 21.

Nič posebnega (Guido Cantini, prev. Martin Jevnikar), veseloigra v 3 dej.: 9. julija ob 21.

Žbogarjev Janez (Charles Nodier, prevedel in dramatiziral Dušan Pertot), dram. zgodba: 12. julija ob 21.

Naša kri (F. S. Finžgar), ljudska igra v 3 dej.: 16. julija ob 21.

Jablanova miza (Herman Melville), enodej.: 19. julija ob 21. (Ponovitev na traku).

Atentat (W. V. Somin, prev. B. Stupica), kriminalna igra v 3 dej.: 23. julija ob 21. (Ponovitev na traku).

Kraška legenda (Avguštin Zele), dram. zgodba: 26. julija ob 21. (Ponovitev na traku).

Ti (Alfio Beretta, prev. N. Konjedic), veseloigra v 3 dej.: 30. julija ob 21. (Ponovitev na traku).

RADIJSKO GLEDALIŠČE ZA NAJMLAJŠE

Deklica in pošast (Lelja Rehar-Sancin), pravljica: 5. julija ob 18.

Marjetica (Jože Tomovič), pravljica: 12. julija ob 18.

Izgubljeni raj (Leopold Turšič), pravljica: 19. julija ob 18. (Ponovitev na traku).

Odprava Marko, I. del (France Jeza), pravljica iz tržaške okolice: 26. julija ob 18.

GLASBENI SPORED

Strauss: **Don Juan** - simfonična pesnitev; De Falla: **Triogelnik** - trije pleši; Tržaški filharmonični orkester bo vodil Dean Dixon. (1. julija).

Chopin: **Balada v F**; Casella: **Etude št. 2**; Debussy: **Pour le piano**; izvajal bo pianist Fabio Peressoni. (7. julija).

Samospeve Lucijana Marije Škrjanca bo predvajal baritonist Dušan Porovic. (4. julija).

Giacomo Puccini: **Boheme**; orkester in zbor gledališča Verdi bo vodil Oliviero De Fabritiis. (7. julija).

Brahms: **Variacije na Haydnovo temo in Koncert v D-molu, op. 15 za klavir in orkester**; orkester Tržaške filharmonije bo vodil Alceo Galliera, solist Maureen Jones. (8. julija).

Skladbe **Marca Enrica Bossija** bo predvajal organist Emilio Busolini. (8. julija).

Weber: **Duo concertante, op. 48**; Izvajala bosta klarinetist Miha Gunzek in pianist Marjan Lipovšček. (11. julija).

Ermanno Wolf Ferrari: **Stirje grobani**; orkester milanske Radiotelevizije bo vodil Alfredo Simonetto. (14. julija).

Adamič: **Ljubljanski akvareli**; Lajovic: **Jesenska pesem** - simfonična pesnitev; orkester Ljubljanske filharmonije bo vodil Bogo Leskovic. (15. julija).

Beethoven: **Serenada**, op. 25 za flavto, violino in violo. Izvajal bo trio: Poluzzi, Simeone, Luzzato. (15. julija).

Dvorak: **Romantične skladbe**, op. 75; Suk: **Ljubavna pesem**; izvajala bo violinistka Nada Jevdjenjčević-Brandel. (18. julija).

Engelbert Humperdinck: **Janko in Metka**; orkester Londonske filharmonije bo vodil Herbert von Karajan. (21. julija).

Skladbe **Malipiera, Caselle in Dallepiccole** bodo predvajali orkester Tržaške filharmonije pod vodstvom Alda Priana, orkester gledališča La Fenice v Benetkah pod vodstvom Artura Basileja in orkester RAI iz Turina. (22. julija).

Mussorgsky: **Slike z razstave** bo predvajal pianist Claudio Gherbitz. (22. julija).

Samospeve Vitezlava Novaka bo predvajal tenorist Dušan Pertot. (25. julija).

Gaetano Donizetti: **Hči polka**; zbor in orkester milanskega RAI bo vodil Mario Rossi.

Skladbe **Milana, Roncallija, Granadosa, Slobeta in Albeniza** bo predvajal kitarist Bruno Tonazzi. (29. julija).

KULTURNI KOLEDAR

15. junija 1389 je Sultan Murad premagal srbsko vojsko in Srbija je izgubila zadnje sledi samostojnosti.

17. junija 1818 se je rodil francoski skladatelj Charles Gounod.

18. junija 1815 je bil Napoleon v bitki pri Waterloo dokončno premagan.

18. junija 1853 je umrl srbski pesnik Branko Radičević.

18. junija 1928 je v Sev. ledenem morju izginil polarni raziskovalec Amundsen, ki je leta 1911 osvojil Južni tečaj.

19. junija 1901 je umrl v Ljubljani pesnik Josip Murn-Aleksandrov.

19. junija 1948 je umrl v Zagrebu hrvatski pisatelj Vladimir Nazor.

20. junija 1872 je umrl pevec in glasbenik Blaž Potočnik.

20. junija 1819 se je rodil v Kölnu violinist Jakob Offenbach, njegovo pravo ime pa je bilo Jakob Eberscht.

22. junija 1508 so našli v Idriji živo-srebrno rudo. Ta dan štejejo kot začetek idrijskega rudnika in so ga vsa stoletja slavili kot velik praznik.

22. junija 1593 je pri Sisku proti Turkom odločilno posegla v bitko deželna obramba s Kranjskega pod vodstvom turjaških plemičev.

23. junija 1945 je umrl slikar Ferdo Vesel.

24. junija 1443 je rojstni dan črne umetnosti — tiskarstva.

24. junija 1842 se je rodil na Skaručni pri Ljubljani pisatelj Jakob Alešovec.

26. junija 1881 se je rodil v Ihanu pri Domžalah slovnica Anton Breznik.

26. junija 1869 se je rodil danski pisatelj Martin Andersen Nexø.

29. junija 1586 je umrl v Derendingenu v Nemčiji Primož Trubar.

29. junija 1919 je bil sklenjen versajski mir.

30. junija 1810 je bil rojen v Cerovcu pri Ljutomeru ilirski pesnik Stanko Vraz.

30. junija 1856 se je rodil izumitelj Nikola Tesla.

4. julija 1846 se je rodil literarni zgodovinar Fran Levec.

4. julija 1810 je francoski general Marmont reformiral slovensko šolstvo in uvedel v Napoleonovi Iliriji na Kranjskem slovenski učni jezik v šole.

6. julija 1835 je utonil pri Tomačevem v Savi Matija Čop.

6. julija 1845 se je rodil pri Smledniku v Zavrhu planinec in glasbenik Jakob Aljaž.

11. julija 1858 rojen gledališki igralec Ignacij Boršnik.

13. julija 1920 je bil požgan v Trstu Narodni dom.

14. julija 1789 se je s padcem Bastilije začela francoska revolucija.

14. julija 1789 se je rodil jezikoslovec Fran Metelko.

14. julija 1795 je umrl prvi slovenski dramatik Anton Linhart.

14. julija 1905 je umrl v Novem mestu pisatelj Janez Trdina.

15. julija 1904 je umrl ruski pisatelj Anton P. Čehov.

15. julija 1606 se je rodil nizozemski slikar Rembrandt.

DRAMA »MOLK«

Dramsko gledališče v Gradcu je doživelo te dni pravo kulturno senzacijo — nemško premiero drame poljskega pisatelja, ki živi na Poljskem in ki je bil v Gradcu na premieri tudi prisoten. Drama se godi v Varšavi leta 1951, za časa Stalina, in je predvsem izraz odpora proti stalinizmu na Poljskem.

Da so dramo »Molk«, ki je izšla tudi v knjižni obliki pri največji varšavski založbi, lahko sploh igrali na Poljskem, kaže na sorazmerno duhovno svobodo, ki je lansko leto vladala na Poljskem v nasprotju z ostalimi komunističnimi državami, medtem ko je je letos na žalost že dosti manj.

Poljski pisatelj nemškega imena, Roman Brandstätter, je znan dramatik, ki so mu v vzhodno-evropskih državah uprizorili že 14 del; a so bila seveda več ali manj cenzurirana.

Drama »Molk« je en sam protest proti nasilju komunizma. V njej kaže uso-do pisatelja, ki mu partija narekuje smernice pisanja, in tako mu uniči duhovne sposobnosti. To nasilje napravi iz njega pijanca, ga duhovno razkroji, razbije njegov zakon in ga pripravi naposled do samomora.

Položaj človeka v komunistični državi prikazuje drama v primeru tega pisatelja kot »labirint brez izhoda«. Njegova hčerka, prepričana komunistka, skuša doseči, da bi našel njen oče pot v partijo. Zato po namišljenem očetovem naročilu javi tajni policiji ilegalca, bivšega pripadnika poljske domovinske vojske, ki se je hrabro borila proti Nemcem, katerega zdaj išče tajna policija. Pisatelj pride zaradi tega v takšen duševni konflikt, da ne vidi drugega izhoda kot samomor.

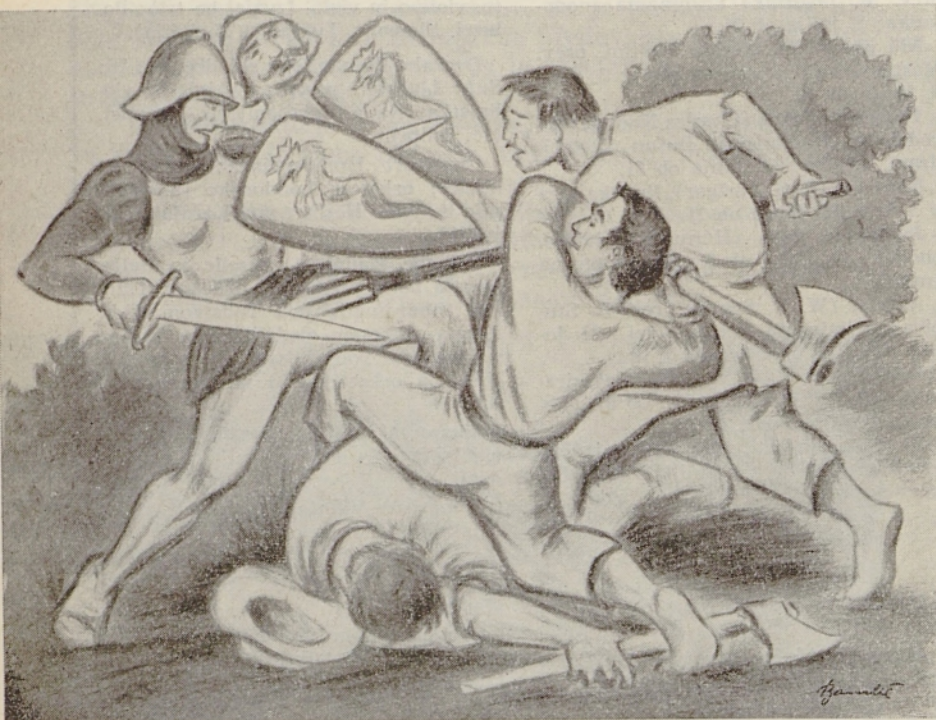
Drama prikazuje tudi tipičnega komunističnega državnega tožilca; mimo njega korakajo v sanjah »razvaline človeških bitij«, tisočkrat strašnejša kot pogorišča mest. O mrtvem pisatelju pravi državni tožilec, da je kriv tega, da je dal prednost molku namesto pokorščini.

V drami »Molk« se je tako imenovani socialistični realizem spremenil v resnični socialni realizem, v obtožbo komunističnega nehumanizma.

MILKO BAMBIČ

Prinašamo sliko »Za staro pravdo« slikarja Milka Bambiča. Njegove žive in razgibane slike pozna posebno naša mladina, saj ji je ilustriral nešteto povestic in pravljic s čudovito fantazijo. Gotovo je Bambič eden najboljših slovenskih ilustratorjev sploh. — Iz sveta fantazije pa se včasih umetnik umakne k motivom, ki v svoji realistiki in stvarnosti presenečajo. Taka je tudi slika iz kmečkih uporov.

Milko Bambič je prejel tudi več priznanj za svoje delo.

Nepričakovani glas iz Rusije

Pasternak: Doktor Živago

Ta glas nam je prišel izpod peresa največjega živečega ruskega pesnika Borisa Leonidoviča Pasternaka, in sicer z njegovim romanom Doktor Živago.

Pasternak se je rodil v Moskvi 29. januarja 1890. Njegov oče je bil slikar, mati pa pianistka. Študiral je filozofijo v Moskvi in v Marburgu v Nemčiji. Leta 1913 je objavil svoje prve pesmi, leta 1914 pa knjižico v verzih »Dvojček v oblakih«, kateri so sledila druga dela, ki so odkrila njegov talent: »Preko pregrad« (1917), »Življenje moja sestra« (1922), »Teme in variacije« (1923), »Dve knjigi« (1927), »Drugo rojstvo« (1933). Leta 1926 je izdal spev »Spektorski«, leta 1927 pa »Leto 1905«.

Pasternak ne bi morda dosegel take slave, ko bi ne bil prenehal s svojim literarnim ustvarjanjem in bi se lotil prevodov velikih del: od armenskih in georgijanskih pesnikov do Shakespearja. Po drugi svetovni vojni je izdal dve pesniški zbirki »Na jutranjih vlakih« (1945) in »Obsežna zemlja« (1946).

Pasternak je že od leta 1954 iskal možnost, da bi izdal ta roman v domovini, a mu to ni uspelo. Aleksej Surkov, prvi tajnik Združenja sovjetskih pisateljev, je označil to delo kot knjigo, ki je postavila v dvom veljavnost oktobrske revolucije, ki jo je Pasternak prikazal kot enega največjih zločinov v zgodovini (Unità 22. nov. 1957). Knjiga je izšla v italijanskem prevodu pri milanski založbi Feltrinelli v novembru 1957. Sprejeta je bila z največjim zanimanjem in je v 25. dneh doživela kar pet ponatisov.

Ko človek prebere to obsežno knjigo (knjiga šteje 710 strani), ima vtis, da se je srečal ne samo z nepozabno umetnino, ampak tudi z velikim zgodovinskim dokumentom.

Prvo, kar ga prevzame, je občutek občudovanja do pisatelja, ki si je v takih razmerah upal odkrito izpričati svoje gledanje na vojno, na revolucijo, na vero, na komunizem. Da se takšna knjiga uveljavi, ne rabi ne reklame ne manjvredne tematike, ampak govori sama od sebe s silo resnice.

Ce bi rekli, da se je Pasternak izkazal v tem delu kot dober romanopisec,

MAKEDONIJA

Slovinci posvečajo že od vsega začetka veliko pozornost rasti makedonske kulture in zlasti literature ter jo spremljajo z resnično simpatijo. V Sloveniji so najprej prevedli izbor makedonskih novel in izbor makedonske poezije, pa tudi že nekaj romanov. Pred kratkim pa je ptujsko gledališče uprizorilo dramo »Veja v vetru« makedonskega avtorja Kola Češula. Predstavo je kot gost režiral makedonski režiser Mirko Štefanovski, a tudi za inscenacijo je poskrbel makedonski umetnik.

bi rekli premalo. Poleg romanopisca, ki zna napeto zapletati zgodbo, se je Pasternak v Doktorju Živagu izkazal tudi za prodornega misleca, za tenkočutnega pesnika in prefinjenega esteta, skratka za polno osebnost, ki išče preko literature poti v večno človeško problematiko.

Roman Doktor Živago sega v dobo od leta 1903 do leta 1929.

Glavna oseba romana, v kateri se skriva avtor sam, je zdravnik Živago, potomec obubožane bogate rodbine, ki se kot študent ogreva za revolucionarne ideale, ki ga usoda zanese najprej na avstrijsko fronto, nato v dramatična dogajanja ob izbruhu revolucije v Moskvo, nato v Sibirijo, kjer je zapleten v krvavo obračunavanje med rdečimi in belimi, dokler se po dolgem ne vrne v Moskvo, kjer izhira v popolni osamljenosti. Dokler ne pride do revolucije, je njen pristaš, ker verjame v nujnost, da se ruska družba prerodi. A ko ta revolucija pride, se ji mora v svoji notranjosti odtujiti, ker kot človek novega časa ne more sprejeti.

Kaj ga v tem novem času odbija?

Predvsem ugotovitev, da komunizem hoče priti do nekega družbenega in ekonomskega preroda ne glede na moralnost uporabljenih sredstev. In naposled — ali vse tiste grozote odtehtajo tisti cilji?

»Nikakor me ne navdušujejo teorije o kolektivnem izpopolnjevanju, kot se je začelo pojmovati po oktobrski revoluciji. Drugič pa je vse to tako daleč od uresničenja in je vendar zahtevalo morja krvi, toda cilj ne opravičuje sredstev.«

Svoj odnos do brezdušnih političnih komisarjev, ki mu hočejo vtepati v glavo svoj fanatizem, je najbolje označil sam: »Ne zanimate me, požvižgam se na vas, ne ljubim vas, pojdite k vragu! Gospodje vašega kova so polni pregovorov, toda pozabili so na najvažnejšega. da namreč ni mogoče ljubiti s silo. Oprijeli so se te navade, da hočejo reševati in osrečevati prav tiste, ki tega nočejo.«

Prav tako je Pasternak nedvoumen v svoji sodbi o moralnem razkroju, ki ga je prinesel boljševizem v ruskega človeka: »Na rusko zemljo je prišla tedaj neresnica. Najhujše zlo, korenina vsega bodočega zla je bila izguba zupanja v vrednost lastnega mišljenja. Mislili smo, da je že mimo čas, da bi morali postati vsi enaki in živeti po nespremenljivih pojmih, vsiljenih od zgoraj. Začelo se je gospostvo fraze, najprej monarhične, nato revolucionarne.«

In dalje: »Jaz nisem z njimi. Težko se mi je sprijazniti z mislijo, da so oni junaki, vzvišena bitja, jaz pa uboga stvarca, nagnjena k mračnjaštvu in k poniževanju človeka.«

Drugje spet: »Človek, ki ni prost, napravi iz svojega suženjstva vedno nekaj idealnega.«

Doktor Živago je predvsem umetnina, torej ni politična knjiga, ampak prav zaradi tega je njegovo politično pričevanje o komunizmu neprecenljivo.

Ceprav je v tej knjigi bogato zastopan verski element, se bralec vendar težko izjasni o Pasternakovem gledanju na Boga in na nesmrtnost. Včasih se Živago približuje panteizmu, v Kristusu vidi »le človeka«, krščanstvo pojmuje na nov način, klanja se silam neba in zemlje kot »svojim roditeljem«. V tem pogledu je torej njegov nazor nejasen. Toda važno je predvsem to, da Pasternak vidi v Kristusu središčno točko zgodovine in v krščanstvu edini nazor, ki more človeka reševati. Kaj pomeni, da pride do takšnega gledanja ruski pisatelj, razume samo tisti, ki je podrobneje upoznan s pogoji, v katerih mora že štirideset let živeti sovjetski človek, ki ga je sovjetski komunizem ne samo uklenil v brezupen policijski režim, ampak mu tudi skušal izkoreniniti iz srca vsako versko pogrješanje.

Nešteto je v romanu mest, kjer se pisatelj vrača h Kristusu in h krščanstvu.

»Samo po Kristusu so stoletja in generacije dihale svobodo. Samo po njem je začelo življenje v bodočnost...«

»Vedno se mi je zdelo, da je vsako spočetje brezmadežno, da je v tej dogmi, ki se nanaša na Mater božjo, izražen splošni pojem materinstva.«

V tem delu Pasternak kaže obsežno poznanje svetega pisma in krščanskega bogoslužja. Posebno rad jemlje v svoje pesmi svetopisemske motive, rad opisuje cerkveni ambient in navaja cerkvene pesmi.

Mnoge izmed pesmi, ki jih je Pasternak pridral na koncu romana, imajo versko vsebino, kar je razvidno že iz naslovov: V velikem tednu, Božična zvezda, Magdalena, Vrt Getsemani.

Kar gotovo najbolj razburja sovjetske oblasti, je preroški ton romana, gotovost, da se bliža nova doba, vstajenje za ruski narod:

»Čeprav nista prišli skupaj z zmago jasnost in svoboda, kot smo pričakovali po vojni, to ni bilo važno. V letih po vojni je bila slutnja svobode v zraku in je predstavljala edino zgodovinsko vsebino...«

In tale novi veliki roman ruske literature na koncu izzveni v tele čudovite besede, ki jih pisatelj postavlja v usta Kristusu:

»Stopil bom v krsto in tretji dan bom vstal; in kot gredo splavi po reki, tako bodo stoletja prišla trumoma iz teke na sodbo k meni.«

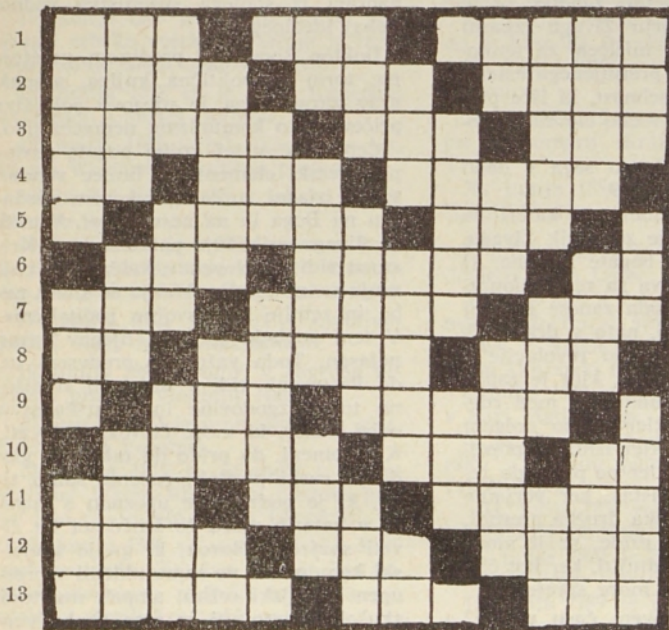
Dušan Jakomin

ZA KRATEK ČAS

KRIŽANKA

(40 točk)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

Vodoravno: 1. gostija; tečaj; grški bajeslovni pesnik; 2. pripadnik izumrlega naroda; veznik; ne dosti; 3. predlog; eden izmed rimskih dvočkov; koroški narodni ples; 4. med hribom in dolino; ruska reka; blazinjak; 5. delovna obleka; plod; 6. zelo pogosta beseda diplomatov; raznolik; oblika pomožnega glagola; 7. pregovor; gorak; začetek; 8. lat. veznik; ubog; ime papežev; 9. del hiše; poklic, ki je vedno redkejši med tržaškimi Slovenci; 10. pogonski stroj; ptič z rumenim kljunom; narečna pritrdilnica; 11. beseda iz naslova Jules Vernovega romana; zver; radiotehnična naprava; 12. senčna stran; zdrav, čvrst; mednarodna organizacija (angleška kratica); 13. dobiček; se ga veselimo; predlog.

Navpično: 1. Evropsko mesto; reka na meji dveh evropskih držav; v njem kipi sladka kapljica; 2. moško ime; lahkoatletska panoga; jed; 3. predlog; ime karte; kmet, ki ima zemljo v najemu; 4. policaj; del parnega stroja; oblika osebnega zaimka; 5. afriška ptica; vrsta drevesa, iz katerega je navadno leseni del vžigalice; 6. v začetku okna; trud; stvar, zadeva; rimski varuh domačega ognjišča; otok, ki so ga Angleži zasedli leta 1878; goduje 15. junija; 8. vsak ga ljubi, posebno pa še policaj; prostor za seno; ena izmed sedmih sester; 9. mašna knjiga; raste na Krasu; 10. kratici slovenskega humorista; nizozemski Von; raznolik; 11. znano ime iz zgodovine elektrike; ljubljansko predmestje; živi 24 ur; 12. sota; četa letal; 13. medmet; mlečni izdelek; mlečni izdelek; družbena enota.

SESTAVLJALNICA

(15 točk)

B N L V Ž O E N N
A S S A K E B S E
A V I R E M V V E S
Ž R S E E E E N I
B V E Š N R E E G
I A A P E R O T L
E S N L Č T O T D
O K E A S R J I O
O Š M E O V S V G

Sestavi izrek iz Prešernove Zdravljice!

NAVODILO

(15 točk)

1, 15, 3, 15 — 7, 8, 9 — 12, 15 —
14, 2, 18, 6, 17 — 13, 10, 11, 4 —
14, 6, 4, 2, 5 — 7, 8, 9 — 12, 15 —
3, 6, 16, 18, 8 — 1, 15, 3, 6, 4.

Ključ: 1, 2, 3, 4, 5, 6 - kraj na Tržaškem;

7, 8, 9, 8, 10, 6, 11 - učni pripomoček;

12, 13, 14, 15, 4, 7, 2 - posebna ura;

16, 6, 17, 6, 18 - začimba.

NAROČILO

(15 točk)

A A A A A A A A A A B
C D D D D E E E E E F
G G I I I I I I J J K
K K K L L M M M N N
N N O O O O O O P R
R S S Š T T T T V Ž

1. 24. junij, 2. nauk o določanju bolezni, 3. pravljica dežela, 4. starogrški vojskovodja, 5. prislov, 6. strojepisec.

Kaj ti pove naročilo?

STOLETNICA

(15 točk)

Sestavi iz zlogov: A, CA, ČI, FOR, HI, HRE, JI, KA, KA, KAR, KO, KOV, LI, LIT, MA, MA, ME, MI, NE, NI, NIK, NJA, NJE, PE, PO, PO, PRAV, PRI, RA, RE, RI, RO, SI, STOR, STVO, SI, TER, TOR, TRO, TRO, TU, VAN, VEC.

1. oseba, ki hoče nekaj preosnovati; 2. humoristična risba; 3. nepoklicno ukvarjanje s čim; 4. naslov ženske, ki je članica najvišjega državnega upravnega sveta; 5. človek vseznal; 6. kar človek ne more nikoli popolnoma utešiti; 7. zaničljiv izraz v pravljicah za krojače (mn.); 8. kositrova ruda; 9. cerkveni dostojanstvenik; 10. prva stopnja uradniške kariere; 11. Jurčičev nedokončan roman.

Postavi besede drugo pod drugo in dobi boš v tretji vrsti navzdol ime pisatelja, v peti pa naslov njegove knjige, katere stoletnico praznujemo letos!

NAPIS

(10 točk)

RI + LA + NO + PA

Obrni ploščice in dobi boš ime kraja! Zlogi na obeh straneh posameznih ploščic pomenijo: 1. italijansko mesto, 2. francoski romanopisec, 3. meče junake, 4. cunja.

NAGRADE

Med petimi ugankarji, ki so pravilno rešili vse uganke v zadnji številki, je bil izžreban **Jožko Rejec iz Trsta**.

REŠITVE

IZ ZADNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. Volnik, 6. Andora, 10. sadika, 16. Orion, 17. oje, 18. trk, 20. romar, 21. Laze, 22. Andrej, 25. som, 27. Buri, 28. Ana, 29. mrk, 30. Asab, 32. les, 34. naj, 35. rž, 36. pograd, 38. pravec, 41. ta, 42. ara, 44. oaz, 45. Koza, 46. oni, 49. epa, 51. tiranija, 53. ulj, 55. Morava, 57. laksna, 58. Robert, 60. sluge, 62. laka, 64. Memel, 65. temo, 66. sod, 68. oa, 69. ves, 71. Ruma, 72. sopran, 75. izpust, 77. rja, 80. Michelangelo, 83. Lot, 85. dera, 87. šen, 88. en, 89. ola, 90. piti, 91. aroma, 93. veslanja, 96. sosed, 97. Manila, 98. šramla, 99. Gorica.

Navpično: 1. volar, 2. oranža, 3. Liža, 4. Noe, 5. in, 6. ajd, 7. nerad, 8. rt, 9. ars, 11. ar, 12. dob, 13. imun, 14. karati, 15. arija, 17. onkrat, 19. kolena, 22. Argo, 23. es, 24. Japonska, 26. mena, 29. MO, 31. brzina, 33. se, 36. Papagos, 37. azil, 39. vaja, 40. Colbert, 43. Rerum, 45. kakao, 47. njemu, 48. Amsterdam, 50. ave, 52. ral, 53. uom, 54. Atlantida, 56. olé, 59. Rem, 61. norcev, 63. pepela, 66. spiš, 67. dahneš, 69. vzgoja, 70. Sula, 73. om, 74. ne, 75. in, 76. so, 78. Jera, 79. Aron, 81. Lela, 82. Anam, 83. lisi, 84. otec, 86. ami, 90. por, 92. Al, 94. sr., 95. NL, 96. so.

DOPOLNILNICA:

Nizozemska, iniciativa, ponikalnik, bolnišnica, Afganistan, zakasnitev, predstavnica, predsednik, državljani.

Ugankarsko stran urejuje dr. Iv. Artač.

Mnenja o MLADIKI

Že večkrat smo mislili na to, da bi objavili nekatera pisma, ki jih dobimo v uredništvo. Vedno pa nas je zadrževala misel, da bi si to morda kdo lahko napačno tolmačil, da bi namreč mislil, da hočemo Mladiko sami hvaliti. A zdaj smo premagali ta predsodek iz enostavnega razloga, ker niso pisma samo hvale, ampak so lahko tudi nasveti in kritika. Razen tega pa gre vsaka zahvala, če je kje, na račun vseh naših sodelavcev in nimamo možnosti in ne časa, da bi pisma pošiljali vsem na ogled.

Več pisem prejemamo iz inozemstva. Od zavednih Slovencev, ki morda mnogo bolj čutijo žejo po lepi materini besedi kot pa naši najbližji rojaki. Naj tedaj tudi ti preberejo ta pisma in bodo morda začutili, v kakšnem preobilju žive in pa da vse premalo store in žrtvujejo za revijo, ki hoče ohranjati lepo domačo besedo na tem koščku naše domovine.

Navajali bomo pisma, kot so jih napisali. Zahvaljujemo se zanje in bomo veseli, če bodo še pisali in če se bodo oglasili še novi.

Akad. kipar FRANCE GORŠE iz USA: Prijetno iznenaden sem prejel v redu tri zadnje zaporedne številke revije Mladika. Uredništvu in sodelavnikom iskreno čestitam k temu, zares važnemu kulturnemu podvigu. Če bo revija vzdržala in v to ne dvomim, bo to zares močan valobran slovenske kulture na Tržaškem ozemlju. Zato reviji želim dolgo življenje in mnogo uspeha. — Če boste potrebovali mojega sodelovanja, sem radevolje pripravljen prispevati ali z ilustracijo ali podobnim. — Trenutno sem zaposlet

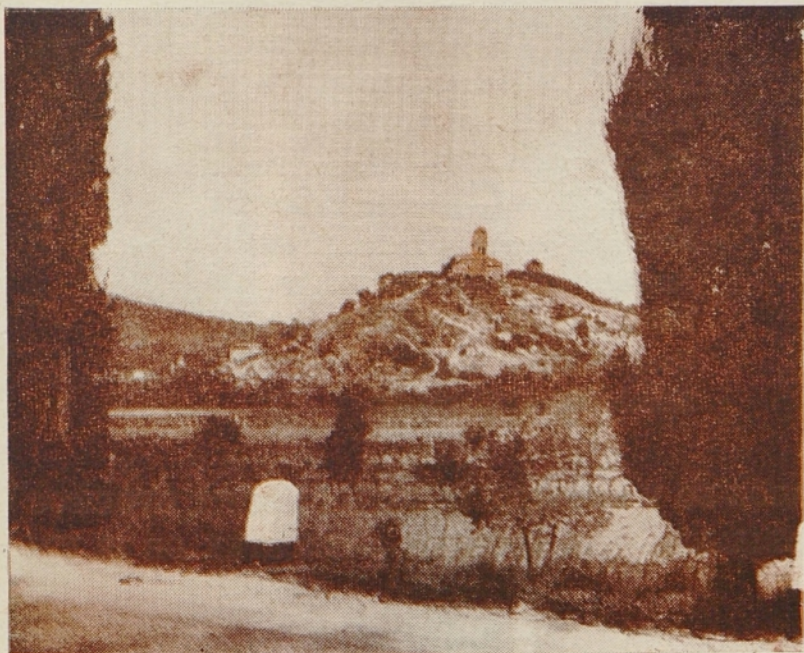
z deli za opremo z velikimi kipi nortransčine nove cerkve sv. Jožefa v Chio-Lobmu - Minnesota. Križev pot, ki sem ga pravkar izrezbaril po svojih lastnih osnutkih (orehov les), bo te dni razstavljen v tukajšnjem Baragovem domu, potem ga takoj odpošljem v Minnesota, da ga namestijo. — Prilagam ček za 10 dolarjev kot naročnino za dve leti, ostalo pa za tiskovni sklad. Iskreno pozdravljam vse požrtvovalne sodelavce.

France Gorše

Toliko vprašanj je že bilo, kako živi naš dragi prof. Gorše. Gotovo smo ustregli z objavo pisma tržaškim in Goriškim Slovencem, ki imajo kiparja Goršeta v tako lepem spominu.

NEKDO IZ AVSTRALIJE: Na Mladiko ste lahko ponosni. List je mladosten in mikaven. A kar je največ vredno: od prve do poslednje ovojne strani veje iz njega kristalen duh idealizma. Ni dvoma, da to bralec v tujini še dosti bolj občuti. — Že v prejšnjem pismu sem omenil, da rad pomagam pri avstralskem »razpečavanju«. Zaenkrat imam pet prijateljev naročnikov. Prosim, da neke na ovojni strani označite tudi naročnino za Avstralijo. Morda bi uprava lahko izračunala letno ceno, upoštevajoč seveda višjo poštnino.

Hvala za pomoč! Zelo bomo hvaležni, če morejo tudi drugod razširiti našo revijo, ali bolje, če morejo dobiti naročnike, ki bodo plačali naročnino že morda naprej za vse leto. S tem nam mnogo pomagajte.

PEČ PRI GORICI

Literarni pogovori

Tistim, ki jim morda nismo objavili prispevkov in sem jim odgovoril, da morda še niso zreli za objavo, bi rad povedal, naj pišejo še, naj zato ne odnehajo. V tej kratki rubriki ni mogoče obširneje pisati in svetovati, to so le skromni napotki. Vsekakor pa naj ne bo nihče užaljen, če je odgovor negativen. Torej — čakam pošiljk, z novimi motivi in boljšo kvaliteto.

S. Mihelj, Vaša novela ni novela. Je bolj reportaža. Morda bi prispevek spremenili v toliko, da bi bil potopis, seveda bi mu morali dodati nekaj več domiselnosti in duhovitosti. Če želite, sporočite, pa Vam vrnemo rokopis, če nimate prepisa.

Goričanka. Goričank je dosti, dajte si kako ime! Vaša črtica je precej dobra, le v nekaterih psiholoških odtenkih ne prepriča. Zakaj na primer bolj ne utemeljite, zakaj mu je odtegnila roko. Po vsem tistem, kar ste prej napisali, ne bi tega pričakovali. Ali pa — zakaj se ji porode tiste misli ob pogledu na Sočo. Preveč nenadoma in nič utemeljeno. Z rahlimi popravki in dopolnili tedaj lahko izide.

Milan, zajeli ste snov v taborišču. Zelo mučna je, kakor so sploh zgodbe naših mladih preveč pesimistične. Vem, da doživite marsikaj bridkega tam za ograjo, ki je danes že vendar ne bi smelo biti več. Pa — ali nikdar ne posije žarek sonca skozi špranje? Ujemite tisti žarek in okoli njega spletite življenje.

Nekdo, ki se ni podpisal. Vaše pesmi so doživite, oblikovno in jezikovno pa še slabe. V vsakem drugem verzju je čutili, da duha slovenskega jezika še ne poznate. Mislite italijansko in zato so Vaši verzi kot slab prevod. Kdor hoče pa pisati literarni jezik, ga mora dobro poznati, ne samo po črki, ampak tudi po duhu. Zelo hvalevredno pa je Vaše prizadevanje, ki bo gotovo tudi rodilo sadove, če boste vztrajni. Dosti berite! A berite slovenske leposlovne knjige! Če ste le ob televizijskem aparatu, poslušate le italijanske radijske literarne oddaje in prebirate italijanske revije, pa mimogrede kak slovenski časopis, potem ne morete napredovati v poznavanju svojega knjižnega jezika. Tako ne more biti meročajna niti Vaša sodba o kakih drugih literarnih prispevkih. Premalo poznate jezik. Zato se bolj uživite v duha slovensčine. Isto bo veljalo še za marsikoga. Vse preveč mimogrede se bavijo s knjižnim jezikom, ki ni le igrača.

Borut, Vaša razprava o sociološki analizi družbe je pretežka in ni za Mladiko. Vračamo po pošti.

M. Č., ko bi Brda res zaživela v Vaši črtici, bi bil zelo vesel. A Vaše češnje so le okrask brez vsake vsebine. Začnite tam, kjer ste končali!

Vsem, Vaša doživetja in srečanja v počitnicah naj požive Vaše pisanje. Vesele in srečne počitnice!

Jože Peterlin

Za dobro voljo

Nekdo, ki ni bil še nikoli v mestu in ni videl še dvigala, se ustavi v nekem hotelu in opazuje to pripravo. Tedaj vstopi v dvigalo stara gospa; kmalu nato se dvigalo spet ustavi v pritličju in iz njega izstopi mlado dekle. »Poglej na« si misli mož, »škoda, da nisem pripeljal s seboj tudi žene!«

»Vse najboljše, srček moj,« pravi mož ženi. »Danes je petnajsta obletnica najine poroke. Vidiš, da nisem pozabil! In priznati moram, da si se v petnajstih letih prav malo spremenila. Takšna si kot tisti dan, ko sva se poročila.«

»Gotovo«, zamrga žena, »imam še vedno isto obleko.«

Dva zelo elegantna snobista se sprehajata pred trgovino Coin.

»Povedati ti moram — pravi prvi — da moj krojač ve, kako se ravna z uglednimi klienti. Pomisli, zadnjič ko sem šel iz njegovega salona, mi je žebelj, ki je bil slabo zabiti v vratih raztrgal plašč. In veš da mi je krojač dal takoj 10.000 lir kot odškodnino.«

»Res? — se drugi začudi — Ali veš morda, če je še tisti žebelj tam?«

»Na dan svoje poroke« pravi gospod Dupont. »sem se tako prestrašil...«

»Že vem, že vem,« ga prekine prijatelj »sem videl nevesto.«

»V Trstu sem kupil en izvod vaše knjige.«

»Ah, vi ste bili tisti?«

»Kje si se rodil?«

»Na kliniki.«

»Ah, si bil tedaj že bolan?«

V nekem nagradnem natečaju za žene je bilo tudi tole vprašanje:

»Katera je po vašem najkoristnejša kuhinjska potrebščina?«

Prvo nagrado je dobil odgovor: Moj mož.

»Gospa, obraz vašega moža mi prav nič ne ugaja,« pravi resno zdravnik.

»Tudi meni ne ugaja, toda verjemite mi, je pa zelo dober.«

»Klobuk, ki ga nosite je pa lep.«

»Da, kupil sem ga pred petimi leti, trikrat sem ga dal že očistiti in sem ga že dvakrat v gostilni zamenjal, pa je še vedno kot nov.«

Po neki pametni zamisli bi v bodoče morali obstajati formularji za prijavo dohodkov samo iz štirih vprašanj:

1. Koliko ste zaslužili med letom?
2. Koliko ste potrošili?
3. Koliko vam je ostalo?
4. Ostanek pošljite na ta urad!

OSMI TABOR SLOVENSKE PROSVETE

*V poveličanju slovenske misli
Tržaških in Goriških Slovencev*

Pozdrav Trsta

Pesem Goričanov

Pozdrav Gorice

Nato predstava zgodovinske drame z naše obale:

JUGUNDA - BELA GOSPA DEVINSKA

Napisal: SLAVKO REBEC

Režiser: JOŽE PETERLIN

Glasbena spremljava: SAŠA MARTELANC

Nastopajo:

Jugunda, Devinska gospa — Mara Terčeljeva

Grof Ulrik von Tybein — Drago Štoka

Jula pl. Koszeny — Marija Mislejeva

Kuno, grajski služabnik — Slavko Rebec

Sičinski pl. Erazem — Livij Valenčič

Njegov oproda — Ivan Makuc

Joco, slovenski ribič — Gregor Pertot

Nemški plemič — Marijan Bajc

Francoski plemič — Jožko Pirjevec

Angleški plemič — Saša Rudolf

Italijanski plemič — Ladi Vodopivec

Bard — Glavko Turk

Služabniki, ribiči, vojaki

TABOR BO V NEDELJO, 13. JULIJA 1958 NA DVORIŠČU
MARIJANIŠČA NA OPČINAH — ZAČETEK OB 18. URI

CENA LIR 100.-